

RIBNIŠKA SUHA ROBA

specifikacija

2026

Kazalo vsebine

A.	IME ZAŠČITENE GEOGRAFSKE OZNAČBE	2
B.	VRSTA IZDELKA	2
C.	OPIS IZDELKA	2
1.	Obodarstvo	4
2.	Podnarstvo	4
3.	Rešetarstvo	5
4.	Žličarstvo, kuhalničarstvo	6
5.	Posodarstvo	8
6.	Zobotrebčarstvo.....	10
7.	Pletarstvo	11
8.	Ročno mizarstvo.....	12
9.	Strugarstvo.....	15
10.	Orodjarstvo.....	20
11.	Spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov	21
1.	Opis surovine.....	24
2.	Kriteriji Ribniške suhe robe	25
D.	SPECIFIKACIJA OPREDELJENEGA GEOGRAFSKEGA OBMOČJA.....	26
1.	Izvor izdelka z opredeljenega geografskega območja.....	26
2.	Povezava med geografskim območjem, slovesom in drugo značilnostjo izdelka	45
E.	DOKAZOVANJE IZVORA IZDELKA	48
F.	OPIS METOD PROIZVODNJE, TRADICIONALNIH METOD IN PRAKS, KI SE UPORABLJAJO	49
1.	OBODARSTVO	49
2.	PODNARSTVO.....	50
3.	REŠETARSTVO.....	51
4.	ŽLIČARSTVO in KUHALNIČARSTVO	51
5.	POSODARSTVO.....	52
6.	ZOBOTREBČARSTVO.....	53
7.	PLETARSTVO.....	54
8.	ROČNO MIZARSTVO	54
9.	STRUGARSTVO	55
10.	ORODJARSTVO	56
11.	SPOMINKARSTVO, POSLIKAVA IN SESTAVLJANJE IZDELKOV	56
H.	POSEBNA PRAVILA O OZNAČEVANJU IZDELKA.....	58

A. IME ZAŠČITENE GEOGRAFSKE OZNAČBE

Ribniška suha roba

B. VRSTA IZDELKA

Suha roba

C. OPIS IZDELKA

Ribniška suha roba je skupno poimenovanje za tradicionalne lesene izdelke in polizdelke, ki izvirajo iz Ribniške doline in širšega suhorobarskega območja. Metode izdelave Ribniške suhe robe temeljijo na tradicionalnem znanju in veščinah, ki so nastali na podlagi večstoletne rokodelske tradicije obdelave lesa in so se prenašali iz roda v rod. Ti izdelki so se v preteklosti razvili zaradi potreb vsakdanjega življenja in so bili namenjeni vsakdanji rabi.

Izdelki Ribniške suhe robe so izdelani iz lokalno razširjenih vrst lesa, kot so smreka, bukev, javor, leska ali druge vrste lesa, ki jih našteva ta specifikacija. Les je pripravljen in obdelan v skladu s tehnikami, ki zagotavljajo funkcionalnost, trajnost in ustrezne mehanske lastnosti izdelkov. Ker je les živ material, morajo izdelovalci za posamezen izdelek posebno pozornost nameniti izbiri lesa, njegovim naravnim lastnostim ter natančni obdelavi, kar se odraža v kakovosti in dolgi življenjski dobi končnih izdelkov. Značilnost Ribniške suhe robe je tudi preprosta, funkcionalna oblika, prilagojena namenu uporabe, brez odvečnega okrasja, pri čemer oblika izhaja iz same funkcije in uporabnostnih zahtev izdelka.

Izdelava je v preteklosti vključevala ročno delo in uporabo preprostih pripomočkov ter v manjši meri uporabo takrat razpoložljivih strojnih naprav. Danes se sodobna orodja in strojne naprave lahko uporabljajo v podporo osnovnim tradicionalnim metodam in znanjem, brez poseganja v bistvene lastnosti tradicionalnega izdelka. Tak pristop omogoča ohranjanje tradicije izdelave, značilnega videza, kakovosti in identitete Ribniške suhe robe.

Ribniška suha roba je prepoznavna po svoji uporabnosti, trajnosti in zanesljivosti, pa tudi po tesni povezanosti z geografskim območjem izvora. Ti izdelki tako niso le materialni predmeti, temveč nosilci znanja, spretnosti in kulturne dediščine lokalne skupnosti. Zaradi teh lastnosti Ribniška suha roba predstavlja celovito skupino izdelkov z jasno določenim poreklom, prepoznavnimi skupnimi značilnostmi in dolgoletnim slovesom, ki se na opredeljenem geografskem območju ohranja vse do danes.

Za večino izdelkov so možne tudi različne kombinacije izdelave (npr. krožniki, deske), ki imajo lahko različne robove - različni načini struženja ali rezkanja robov, namesto roba je lahko utor, izdelki so lahko v naravni izvedbi ali barvani, luženi (pajcani), lakirani. Tako pridemo do več tisoč možnih izvedb izdelkov. Izdelki se vsebinsko in po svojih lastnostih združujejo v tradicionalne panoge.

Ribniška suha roba tako obsega izdelke, ki so razvrščeni v naslednje tradicionalne panoge:

1. Obodarstvo – obodi oziroma leseni obroči različnih premerov, namenjeni za izdelavo sit, rešet in ret.
2. Podnarstvo – lesena podna, namenjena za vgradnjo v sita, rešeta in rete.
3. Rešetarstvo – sita, rešeta in rete.
4. Žličarstvo, kuhalničarstvo – lesene žlice, kuhalnice, zajemalke, lopatice, vilice, pribor in drugi leseni pripomočki.

5. Posodarstvo – škafi, čebri, brente, vedra, kadi.
6. Zobotrebčarstvo – leseni zobotrepci in špine različnih velikosti in oblik.
7. Pletarstvo – košare, koši, jerbasi, peharji.
8. Ročno mizarstvo – kuhinjske in servirne deske, ribežni, valjarji.
9. Strugarstvo – krožniki, sklede, posode, valjarji, ročaji.
10. Orodjarstvo – grablje, ročaj vil, kos, toporišče za lopato in drugi ročaji.
11. Spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov – miniature izdelkov Ribniške suhe robe, poslikani ali ožgani.

1. Obodarstvo

Obodarstvo je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki zajema izdelavo obodov, to je lesenih ogrodij za različne vrste sit in rešet. Obod predstavlja osnovni konstrukcijski element, v katerega je vpeto podno in je ključen za funkcionalnost ter stabilnost končnega izdelka.

Značilnost obodov je preprosta, funkcionalna, krožna oblika, ki izhaja iz namena uporabe. Obodi se pojavljajo v različnih dolžinah od štirideset centimetrov do dveh metrov, pri čemer so dimenzije prilagojene različnim vrstam sit in rešet. Največji obodi so rajtarji, katerih premer dosega tudi 160 cm.

Poznamo še pekovske obode, sitarje, petrince, dvanajstične, metrske, kuhinjske, zmotne, peščične, žepne, limonadne. Danes se izdelujejo tudi miniaturni obodi, ki služijo kot spominki. Obodi so izdelani iz skrbno izbranega lesa, ki zagotavlja ustrezno trdnost in prožnost izdelka. Površina je gladka, robovi so ustrezno oblikovani, da omogočajo pritrditev podna in drugih sestavnih delov.

Obodi se lahko uporabljajo kot samostojni izdelki, vendar so praviloma namenjeni nadaljnji obdelavi oziroma sestavljanju v končne izdelke, kot so sita in rešeta. Zato predstavljajo pomemben del proizvodne verige Ribniške suhe robe ter so tesno povezani z drugimi tradicionalnimi panogami, zlasti rešetarstvom in podnarstvom.

Izdelek	Uporaba
Obod za reto – rajter »OBUD ZA RAJTO«	obod za izdelavo rete
Obodni rešetarski kolači »OBUD«	obod za izdelovanje sit in rešet
Ravni obodi	obodi pred krivljenjem
Rešetarska krošnja »KROŠNA«	za krošnjarenje – prodajo po vaseh
Škatla iz oboda (ovalna, okrogla)	za shranjevanje klobukov in drobnarij

Tabela 1: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge obodarstvo.

2. Podnarstvo

Podnarstvo je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki zajema izdelavo podna oziroma dna za rete, rešeta in sita. Podno je nosilni in funkcionalni element, ki omogoča uporabo končnega izdelka, saj služi kot filtrirna oziroma nosilna površina. Glede na namen uporabe se podna razlikujejo po gostoti, strukturi in velikosti. Lahko so bolj groba ali bolj fina, kar vpliva na njihovo funkcijo pri presejanju ali ločevanju materialov. Oblika podna je praviloma krožna ali prilagojena obliki oboda, v katerega je podno vpeto.

Poznamo lesena, žimnata, žičnata, medeninasta ali plastična podna. Za Ribniško suho robo je značilna predvsem izdelava lesenih poden iz viter. Vitra je do druge svetovne vojne predstavljala osnovni element podna in je bila izdelana iz leske. Danes vitro izpodrivajo drugi materiali. Pri podnu je poudarek na enakomerni in sistematični razporeditvi materiala ter ustrezni napetosti in stabilnosti podna. Podno mora biti izdelano tako, da

omogoča dolgotrajno uporabo in učinkovito opravljanje svoje funkcije. Podna se izdelujejo ročno ali na statvah.

Podnarstvo je tesno povezano z drugimi tradicionalnimi panogami Ribniške suhe robe, zlasti z obodarstvom in rešetarstvom, ki skupaj sestavljajo medsebojno povezane faze izdelave sit in rešet.

Izdelek	Uporaba
Podno	spodnji del rešeta, namenjen za sejanje
Podno s statev	spodnji del rešeta, namenjen za sejanje
Podno za rete – rajter »PODNU ZA RAJTE«	spodnji del rete, namenjene sejanju pšenice, ječmena...
Rešetna podna s širokimi vitrami	spodnji del rešeta, namenjen pranju solate
Rešetna podna z ozkimi vitrami »PUDNU«	spodnji del rešeta, namenjen sejanju moke
Žimnato podno – sito »ŽIMNATU SITU«	spodnji del sita, namenjen presejanju bele moke

Tabela 2: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge podnarstvo.

3. Rešetarstvo

Rešetarstvo je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki zajema izdelavo sit, rešet in sorodnih izdelkov, namenjenih presejanju ali ločevanju materialov. Izdelki rešetarstva predstavljajo končne izdelke, ki združujejo več sestavnih delov, predvsem obod in podno, ki imajo jasno določeno funkcionalno vlogo.

Izdelki rešetarstva so rete s premerom od 26 do 30 col, drobovne, križarke, redke, cvitarce, goste. Klobučarska rešeta z žičnatim ali lesenim dnom imajo premer 24 col, rešeta glavineki pa imajo redko leseno ali žičnato dno s premerom do 24 col. Bikovska rešeta imajo žičnato dno s premerom 24 col, vinska rešeta pa leseno dno s premerom 20 col. Rešeta z lesenim podnom ali z ostalimi vrstami poden, ki merijo 16 col, so bobovci, fižolova, plohi, šmolci, ravšlji, furmanska, ržena, pšenična, lanena rešeta in podpojci. Železna rešeta s podni iz železne, pocinkane, pobakrene ali medeninaste žične tkanine so velikosti 16 col in služijo za že prej navedene namene.

Sita in rešeta so praviloma krožne oblike in različnih dimenzij glede na namen uporabe. Njihova osnovna značilnost je celovita konstrukcija in vgradnja, ki omogoča učinkovito presejanje, pri čemer je ključna ustrezna napetost in stabilnost podna ter oboda. Rešetarstvo povezuje različne tradicionalne panoge Ribniške suhe robe, saj vključuje uporabo obodov (obodarstvo) in poden (podnarstvo), ki se združijo v končni izdelek.

Izdelki se razlikujejo glede na gostoto podna, velikost odprtin in premer, kar določa njihovo funkcijo, na primer za grobo ali fino presejanje. Oblika in izvedba izdelkov sledita funkciji, zato so izdelki praviloma brez odvečnih okrasnih elementov, s poudarkom na uporabnosti.

Izdelek	Uporaba
Cedilo – italijansko »ŠKRNICELJ«	za precejevanje mleka ali juhe
Krošnja – KANON	sestav iz več sit, namenjen nošenju na hrbtu
Rešeto šivano	za pranje in ocejanje solate
Rešeto za bobovec	za čiščenje fižola
Reta z všitim podnom »RAJTA«	za retanje žita pri mlatvi
Sito za moko - žičnato	za sejanje moke
Sušilo	za sušenje pridelkov

Tabela 3: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge rešetarstvo.

4. Žličarstvo, kuhalničarstvo

Žličarstvo in kuhalničarstvo je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki zajema izdelavo lesenih kuhinjskih pripomočkov za mešanje. Izdelki panoge se razlikujejo po velikosti, obliki in namenu, vendar jih povezujejo funkcionalnost, trajnost in naravni videz lesa. Najbolj značilni izdelki so žlice, kuhalnice, polentarji, škarje, solatni pribor, vilice, korci, mešalke za mlekarstvo, izplakovalke, zajemalke, vevnice, nečke, noži, tolkači, pribor za kmečko ohcet, žlice kot spominek, poročni pribor. Namenjeni so vsakdanji uporabi predvsem v gospodinjstvu.

Skupna značilnost izdelkov je preprosta, ergonomsko prilagojena oblika, ki omogoča učinkovito in udobno uporabo. Izdelki so izdelani iz različnih vrst lesa, ki zaradi svojih lastnosti omogočajo ustrezno trdnost, varnost pri stiku z živili ter zadostno odpornost na temperaturne obremenitve.

Površina izdelkov je gladka, robovi so zaobljeni, oblika pa sledi funkciji posameznega pripomočka. Izdelki praviloma nimajo dodatnih premazov ali pa so ti minimalni in prilagojeni uporabi za stik z živili.

Izdelek	Uporaba
Izplahovalka	pripomoček za pobiranje vode
Klešče za kumare	pripomoček za kuhanje
Kuhalnica	pripomoček za kuhanje
Kuhalnica	pripomoček za mešanje hrane v kotlu
Kuhalnica oval, s konico	pripomoček za kuhanje
Kuhalnica s konico in luknjo	pripomoček za kuhanje
Zvez: kuhalnica s konico, okrogla, žlica, špatula, vilica	pripomoček pri kuhanju
Kuhalnica velika	pripomoček za mešanje ocvirkov
Kuhalnica, žlica otroška	pripomoček za kuhanje
Kuhinjski nož	kuhinjski pripomoček
Lopatka za maslo	pripomoček za mazanje masla
Mešalka z luknjo	pripomoček za mešanje omak in drugih jedi
Mešalka za perilo	pripomoček za mešanje perila v kotlu med kuhanjem
Nožek za odpiranje pisem	pripomoček za odpiranje pisem
Polentar	pripomoček za mešanje polente, močnika, žgancev
Polentar, pribor za kmečko ohcet	pripomoček za kuhanje
Pribor: vilice in žlica	pribor za hrano
Prijemalka	pripomoček za zajemanje kumaric iz kisa
Škarje	pripomoček za prijemanje peciva, kruha

Špatula	pripomoček za kuhanje
Špatula z zarezo	pripomoček za kuhanje
Špatula/navadna, z luknjicami, z zarezi	pripomoček za kuhanje
Vevnica	pripomoček za vejanje in presipanje žita
Vilice za meso, zelje	pripomoček za kuhanje
Vilice za zelje	pripomoček za zajemanje zelja
Zajemalka za savino	pripomoček za zajemanje vode pri savni
Žlica	pripomoček za mešanje hrane
Žlica kot namizni pribor	za mešanje in serviranje krompirjeve solate
Žlica s kljukico	pripomoček za kuhanje
Žlica za krofe	pripomoček za kuhanje
Žlica za olje	pripomoček za prilivanje olja k solati
Otroška žlica - polentarica, s konico in luknjo	pripomoček za kuhanje

Tabela 4: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge žličarstvo, kuhaličarstvo.

5. Posodarstvo

Posodarstvo ali pintarstvo je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki zajema izdelavo lesenih posod za shranjevanje, prenašanje in uporabo različnih snovi, predvsem živil in tekočin. Med značilne izdelke sodijo škafi, čebri, vedra, banke, brente, golide, bariglice, pinje, putrihi, dekorativne posode za steklenice ter druge podobne posode.

Izdelki posodarstva so izdelani iz kakovostnega lesa, ki omogoča ustrezno tesnjenje, trdnost in dolgo življenjsko dobo izdelkov.

Posode so sestavljene iz posameznih lesenih elementov, ki so med seboj povezani v celoto, pri čemer konstrukcija zagotavlja stabilnost, nosilnost in funkcionalnost. Oblika posod je prilagojena njihovi uporabi in omogoča učinkovito rokovanje, shranjevanje ali prenašanje vsebine.

Značilnost izdelkov je preprosta, funkcionalna oblika brez odvečnih okrasnih elementov, pri kateri je poudarek na uporabnosti, trajnosti in naravnih lastnostih materiala. Površina je praviloma gladko obdelana, robovi so ustrezno oblikovani, izdelki pa ohranjajo naraven videz lesa.

Izdelki iz panoge posodarstva predstavljajo pomemben del Ribniške suhe robe, saj so lesene posode imele pomembno vlogo v vsakdanjem življenju prebivalstva.

Izdelek	Uporaba
Banjica	za pranje perila in kopanje otroka
Banka	za prenašanje vode in pijače koscem in žanjicam
Barvan škaf z okraski	za prenašanje vode ali okras
Brenta "Brijenta"	za prenašanje grozdja po vinogradih
Čeber	za pranje perila
Čeber	posoda za shranjevanje živil: zelja, repe
Golida	za molžo mleka in prenašanje mleka
Golida	za molžo mleka in prenašanje vode
Golida za savno	za polivanje z vodo po telesu
Keblica "KBLICA"	za shranjevanje masti in zaseke
Korec	za zajemanje gnojnišne vode
Lesen škafec	otroška igrača
Mala brenta	za prenašanje grozdja po vinogradih
Mali škaf "škafec"	za prenašanje vode in hrane živalim
Mera za rešetna podna	kot mera
Ovalna škafca	za okras
Pinja	posoda za penjenje mleka
Pinje "pince"	za pinjenje smetane v surovo maslo - puter

Posoda za žlice	za shranjevanje žlic
Putrh "putrh" 'bariglca'	za shranjevanje pijače koscem in žanjicam
Putrh 'bariglca'	za shranjevanje pijače koscem in žanjicam
Ročna stopa	za stopanje, luščenje ječmena in prosa
Rožnik	kot okrasna posoda za rože
Sodček večji, manjši	sod za vino
Stopa	za luščenje – stopanje deteljnega semena - koruze
Šatulja okrogla	za okras, za shranjevanje zlatnine, bonbonov
Šatulja oval	za okras, za shranjevanje zlatnine, bonbonov
Škaf iz votlega debla "Dovbljenec"	kuhinjski škaf za vodo, shranjevanje žit
Škaf velik, srednji, mali	za prenašanje vode
Vedrica "Vedro"	za zajemanje vode iz vodnjaka
Vedro	za prenašanje vode

Tabela 5: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge posodarstvo.

6. Zobotrebčarstvo

Zobotrebčarstvo je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki zajema izdelavo drobnih lesenih izdelkov, predvsem zobotrebcev in špin. Izdelki so namenjeni vsakdanji rabi in se odlikujejo po preprosti obliki, funkcionalnosti ter natančni izdelavi.

Izdelki so izdelani iz različnih vrst lesa, ki zaradi svojih lastnosti omogočajo izdelavo tankih, gladkih in trdnih izdelkov. Za izdelke sta značilni majhna poraba materiala in visoka stopnja izkoriščenosti lesa.

Zobotrebci so praviloma tanki, podolgovati in na koncih zašiljeni, z gladko površino, ki omogoča varno in učinkovito uporabo. Izdelki nimajo dodatne obdelave ali zaščitnih premazov, temveč ohranjajo naravno strukturo lesa.

Zobotrebčarstvo predstavlja pomemben del drobne lesne galanterije ter rokodelske dediščine obravnavanega območja.

Izdelek	Uporaba
Špine	za špiniti klobase, salame
Zobotrebci	za jedilni pribor, za čiščenje medzobnih prostorov

Tabela 6: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge zobotrebčarstvo.

7. Pletarstvo

Pletarstvo je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki zajema izdelavo pletenih izdelkov, predvsem iz šibja, viter in drugih naravnih materialov. Med značilne izdelke sodijo peharji, štručnice, cekarji, torbice, košare, jerbasi, holandarice, bolgarke, koši, koške, cajne, košarice za kruh, sprave za jedilni pribor, žličnike, sprave za šivanje, krtače, cvetličnike, zibke, sejalniki, stoli, miniature, košarice za pirhe ter drugi uporabni in dekorativni pletarski izdelki.

Izdelki pletarstva so izdelani iz skrbno izbranega materiala, ki mora biti prožen, trden in primeren za pletenje, kar omogoča oblikovanje stabilnih in trajnih izdelkov.

Značilnost izdelkov je njihova pletena struktura, ki omogoča trdnost ob hkratni lahкости celotnega izdelka. Oblika izdelkov je prilagojena njihovi funkciji, pri čemer so izdelki lahko različnih velikosti in oblik, od manjših gospodinjskih predmetov do večjih košar za prenašanje in shranjevanje.

Izdelki so praviloma preproste, funkcionalne zasnove, pri čemer estetska vrednost izhaja iz same strukture pletenja in naravnega videza materiala. Površina izdelkov je neobdelana ali minimalno obdelana, kar ohranja naravne lastnosti materiala.

Izdelki iz panoge pletarstva so povezani tudi z drugimi panogami Ribniške suhe robe, saj se pri izdelavi pogosto uporabljajo leseni elementi, kot npr. ročaji, podstavki ali ogrodja.

Izdelek	Uporaba
Cekar	za prenašanje stvari pri nakupovanju
Holandarka	za prenašanje raznih gospodinjskih potrebščin
Koš	za prenašanje sena za živino
Koš za odpadke	za zbiranje odpadkov
Košara	za prenašanje poljščin iz njive
Košara za drva	za prenašanje drv

Košara za kruh	za shranjevanje kruha
Košarica	za shranjevanje rezanega kruha
Košarica	za okras in za strežbo sadja na mizi
Košarica "CAJNA"	za obiranje sadja in kot posoda
Košarica s pokrovom	za šivalne potrebščine
Košarica 'SPRAVA	za shranjevanje jedilnega pribora
Košarica z ročko	za okras in za strežbo sadja na mizi
Naslanjač - fotel	kot sobna oprema
Otroška košarica	za okras in za strežbo sadja na mizi
Ovalna otroška košarica	za okras ali jedilni pribor
Pehar	posoda za kruh, sadje, bonbone
Pehar	posoda za kruh, sadje, bonbone
Plenir - mali	košara za kruh, sadje
Plenir - srednji	košara za kruh, sadje
Plenir - veliki	košara za kruh, sadje
Pletena košara 'jerbas'	za nošenje jedi k blagoslovu (žegnu ob Veliki noči)
Štručnica	za vzhajanje testa

Tabela 7: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge pletarstvo.

8. Ročno mizarstvo

Ročno mizarstvo je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki zajema izdelavo različnih lesenih uporabnih predmetov za gospodinjstvo, kmetijstvo in vsakdanje življenje. Med značilne izdelke sodijo kuhinjske deske za testo, meso in čebulo, leseni modeli, modeli za maslo, perilniki, ribežni, strgala, strgalniki za zelje, repo, hren, kumare, kuhinjski sušilniki, mišlovke, pasti, sponke za perilo, obešalniki za obleko, solnice, žličniki, namizna stojalca za jajca, igrače, samokolnice, kolca, klopotci, raglje, vrtalke, zajčki, konjički, vlaki, avtomobili, tanki, pincete, palčke za sladoled, paličke za stepanje jajc, odpiralci, žlice za obuvanje čevljev, podstavki za koledarje, različni maserji...

Značilnost izdelkov je preprosta, funkcionalna in pogosto ergonomsko oblikovana zasnova, pri kateri oblika izhaja iz namena uporabe. Izdelki so raznoliki po obliki, velikosti in namenu, vendar jih povezujejo kakovostna izdelava, uporabnost in prilagojenost vsakdanjim potrebam.

Izdelki ročnega mizarstva so izdelani iz različnih vrst lesa. Izbor lesa je prilagojen namenu izdelka, mehanskim lastnostim izdelka ter primernosti lesa za stik z živili, kjer je to potrebno. Površina izdelkov je gladko obdelana, izdelki pa praviloma ohranjajo naraven videz lesa brez odvečnih okrasnih dodatkov.

Izdelki predstavljajo pomemben del Ribniške suhe robe, saj obsegajo največji nabor lesenih izdelkov.

Izdelek	Uporaba
Čebularica	za rezanje, sekljanje čebule
Deska za rezanje mesa	za rezanje mesa
Gajbica	za shranjevanje pridelkov ali predmetov
Gugalnica	otroška igrača
Klopotec z ragljo	otroška igrača
Kolca za dekoracijo	otroška igrača
Kozolček	okras, spominek
Križ s podstavkom	okras
Križ stenski	stenski okras
Krplje	za hojo po snegu; predhodnik smuči
Kruhovnik	za shranjevanje kruha
Kuhinjska deska	za rezanje mesa, testa in začimb
Lesen obešalnik za perilo	za obešanje - sušenje perila v zaprtem prostoru
Lesena čutara	za shranjevanje vina ali vode
Lovski solnik	posodica za sol, poper, vegeto
Mesnica	za sekanje mesa
Modelček za maslo	za oblikovanje surovega masla
Motovilo	za navijanje volne, lanene preje v štrene
Navadna solnica	posodica za sol, poper, vegeto
Nečke "enčke"	za čiščenje - planje žita in fižola

Nudel plata za testo	za valjanje testa
Obešala za okenske zavese	obešala za zavese
Obešalnik	za obešanje suknjičev in oblek, sukenj, hlač in moških oblek
Obešalnik iz 60. let	za obešanje oblek, halj
Obešalnik razpet natur	za obešanje oblek, halj, za okras
Obešalnik za brisače	za obešanje, brisač, oblek, halj
Obešalnik za ključke / ožgan	obešalo za shranjevanje ključev
Obešalnik zložljiv	za obešanje oblek, halj, za okras
Obešalnik zložljiv rjav	za obešanje oblek, halj, za okras
Otroški voziček	otroška igrača
Palčke za sladoled	držalo za sladoled
Past za miši	za lovljenje miši, podgan
Past za polhe - škatla za pouhe	za polšji lov
Pinceta za žar, kumarice	pinceta za prijemanje
Pločevinast perilnik	za mencanje perila
Posteljica miniatura	otroška igrača, za okras ali spominek
Pručka s predalom poslikana	otroška igrača, za sedenje
Ptičja hišica	za zavetje in hranjenje ptic
Raglja, raglja mala	otroška igrača
Ribežen kuhinjski	za ribanje
Ribežen za hren	za ribanje hrena
Ribežen za jabolka	za ribanje jabolk
Ribežen za peso, repo	za ribanje pese, repe
Ribežen za zelje	za ribanje zelja
Ribežen za zelje velik	za ribanje zelja

Samokolnica otroška igrača	otroška igrača
Sani	otroška igrača za okras ali spominek
Sklednik	stojalo za posodo
Smetišnica	pripomoček za pobiranje smeti iz tal
Solnica	posodica za sol, poper, vegeto, okras na steni
Solnica - ožgana	posoda za sol, za okras
Stojalo za pršut	stojalo za rezanje pršuta
Stojalo za začimbe	stojalo za začimbe
Svečnik	stojalo za svečo
Šibičnik	škatlica za shranjevanje vžigalic
Škatla za kruh	za shranjevanje kruha
Velike nečke "nčke"	za gnetenje testa in za spravljanje poljskih pridelkov
Zaboj	zaboj za drva, igrače
Zaboj za vino	za darilo, za shranjevanje steklenic vina
Zajec za sekljanje "Hlapec"	za sezuvanje škornjev
Zibelka	otroška igrača
Zibelka miniatura	otroška igrača, za okras ali spominek

Tabela 8: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge ročno mizarstvo.

9. Strugarstvo

Strugarstvo je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki zajema izdelavo lesenih izdelkov s postopkom struženja. Gre za panogo, ki omogoča oblikovanje simetričnih, okroglih ali valjastih predmetov, namenjenih vsakdanji uporabi, dekoraciji ali uporabi kot sestavni del drugih izdelkov.

Med značilne izdelke strugarstva sodijo krožniki, skledice, valjarji, korci, kuhinjska kladiva, pipe, ročke, ročaji za rezbarstvo in mizarско orodje, gobe za šivanje in gnetenje, šatulje, vaze, trktala, kleklarske vitle, šahovske figure, igrače, kot sta volk in ribniška Marjanca, kolesca za igrače, podstavki – noge za pohištvo, nosilci za ograje in drugi

izdelki. V strugarstvu se vedno znova pojavljajo novi izdelki, kot so podstavki za jajca, lesena jajca, jabolka, hruške, drobilci za orehe, žličke za med....

Značilnost izdelkov je preprosta, funkcionalna in oblikovno uravnotežena zasnova, pri kateri oblika izhaja iz postopka struženja in namena uporabe. Izdelki se razlikujejo po velikosti, obliki in namenu, vendar jih povezujeta značilna stružena oblika in gladko obdelana površina. Izdelki pa praviloma ohranjajo naravni videz lesa brez odvečnih okrasnih elementov.

Za izdelavo se uporabljajo različne vrste lesa, ki zaradi svojih lastnosti omogočajo natančno obdelavo, stabilnost in ustrezen estetski videz. Izbor lesa je prilagojen namenu izdelka ter zahtevam glede trdnosti, obstojnosti in končnega videza.

Izdelek	Uporaba
Čebularica, deska za meso, ovalna čebularica	za rezanje salame, zelenjave
Deska z ročo	za rezanje salame, mesa, zelenjave
Deska za meso	za rezanje mesa
Drobnik za orehe	za trenje orehov
Gobica	za šivanje/obšivanje nogavic
Gobica za šivanje	za obšivanje, šivanje nogavic
Gumb	za zapenjanje obleke, okras na obleki
Gumb za omaro	za odpiranje omar
Igra "marjanca"	kot otroška igrača
Jajce	spominek, otroška igrača
Kaseta za pletilke	shranjevalnik za pletilke
Kelih	spominek, podstavek za jajce
Jajce	spominek, igrača
Kladivo	pripomoček za rahljanje mesa
Kladivo dvojno	za tolčenje, rahljanje mesa
Kladivo za meso	za rahljanje mesa
Kleparsko kladivo	orodje
Kocka	otroška igrača, spominek
Držalo karnise	držalo karnise

Obroček za karniso	obroček za obešanje zavese na karniso
Krogla	igrača
Krožnik	krožnik za hrano, piškote
Krožnik za ožiganje	krožnik za hrano, piškote
Krožnik avstrijski	za rezanje mesa, slame
Krožnik s stojalom za pecivo	za serviranje peciva
Pokrovček za kozarce	za zapiranje kozarcev
Kuhinjska deska in kladivo	za rezanje, tolčenje mesa, testa in začimb
Kuhinjski valjar	za valjanje testa za rezance, potice, pecivo
Lesen krožnik "taler"	za rezanje surovega in kuhanega mesa, slanine, okras...
Lesen svečnik	za svečo oz. kot luč
Lesena goba	za šivanje nogavic
Lesen obroček	kot ročaja pri torbici
Lesena posodica	za posipanje in shranjevanje dišav
Lesena skleda	za solato
Lesena skodelica	za shranjevanje kovanega denarja
Lesena vaza	za cvetlice, za shranjevanje cvetja, za okras
Lesen svečnik	podstavek za svečo
Maser na vrvi	za masažo telesa
Maser za noge	za masažo nog
Maser za roke	za masažo rok
Motovilo za vrv	pripomoček za zavijanje vrvi
Narokvica	okras za na zapestje
Obroček za serviet	za spenjanje servietov
Otroški valjar	kot otroška igrača
Palčka za koktajl	za mešanje napitkov

Palčka za med	za zajemanje medu iz kozarca
Palčka za stepanje	za stepanje mleka, smetane
Pasir	za pasiranje zelenjave
Pinja	posodice za zobotrebce
Pipa za sod	za zapiranje sodov in točenje vina
Pivski vrček	za pitje vina, vode
Pladenj za kozarce	za nošenje več kozarcev
Podstavek za jajce	podstavek za jajca, jedilni pribor
Podstavek za milo	podstavek za milo
Podstavek za parfum	podstavek za parfum
Podstavek za pisala	podstavek za svinčnike
Podstavek za kozarec, posodo	podstavek za posodo
Podstavek za serviete	podstavek za serviete
Podstavek za svečo	podstavek za svečo
Podstavek za svinčnike	posodica za shranjevanje svinčnikov
Podstavek za trenje orehov	za trenje orehov
Podstavek za vžigalice	podstavek za vžigalice
Pokrovček za kozarce	pokrovček za zapiranje kozarcev
Pokrovček za pivo	pokrovček za zapiranje piva
Rebrast valjar	za rezanje testa v kite, za pecivo in rezance
Rinka za serviranje	oprijemalo za serviete
Ročaj za orodje	ročaj za lisičji rep, šilo
Ročaj	ročaj za sekiro, metlo
Ročaj za čopič	ročaj za čopič
Ročaj za kladivo	nasadilo za kladivo
Ročni maser	za masažo telesa
Rožni venec	molilnik, okrasni predmet

Servietnik	shranjevalnik oz. posodica za serviete
Servietna rinka	za spenjanje servietov
Skledčka, krožnik za meso	posodice za hrano
Skleda	posodica za shranjevanje zlatnine, bonbonov
Skledčka	skledčka za bonbone
Skledčka za trenje česna - komplet	skleda za trenje česna
Skledčka, krožnik mali, krožnik za čebulo	posodice za hrano
Skleda	skleda za sadje
Solnica, posodica za poper	posodica za sol, poper, vegeto
Solnik tridelni	posodica za sol, poper, začimbe
Srbski valjar	za valjanje testa v rezance
Stojalo za svinčnike	stojalo za svinčnike
Svinčnik peresnica	za shranjevanje svinčnikov, barvic
Šatulja	posodica za hranjevanje zlatnine
Šatulja oval ali okrogla	za shranjevanje zlatnine
Škatlica za cigarete	shranjevalnik za cigarete
Pasir	za pasiranje zelenjave
Štokalnik / trhtalo	za štokanje kuhanega krompirja in zelenjave
Tulec za svinčnike	za shranjevanje svinčnikov, barvic
Uhan	okras za na ušesa
Valjar	za valjanje testa
Valjar otroški	otroška igrača, spominek
Valjasta posoda s pokrovom	za shranjevanje zdravil in za okras
Vaza	vaza za rože, suho cvetje

Večja goba	za gnetenje paradižnika, sadja, krompirja
Vevnica	za zajemanje žitaric
Vevnica	pripomoček za zajemanje soli, kave, žitaric
Vevnica	pripomoček za zajemanje moke, fižola, koruze
Vevnica miniature	spominek
Vevnice	za zajemanje žit
Vrtalka igrača	otroška igra
Žlica za obuvanje	pripomoček za lažje obuvanje čevljev
Žlička za med	pripomoček za zajemanje medu
Žlička za med manjša	za zajemanje medu iz kozarca
Žlička za palačinke	za obračanje palačink

Tabela 9: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge strugarstvo.

10. Orodjarstvo

Orodjarstvo je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki se je pri nas razširila šele konec 19. in na začetku 20. stoletja. Panoga zajema izdelavo lesenih orodij in njihovih sestavnih delov za uporabo v kmetijstvu, gozdarstvu ali vsakdanjem delu. Med značilne izdelke sodijo grablje, vile, kosišča, loparji, toporišča, metle, obcestni količki, jarmi, kambe, kljuge in obroči za vrvi in osevniki ter drugi podobni izdelki.

Izdelki orodjarstva so izdelani iz različnih vrst lesa, ki zaradi svojih mehanskih lastnosti zagotavljajo trdnost, elastičnost in odpornost na obremenitve. Izbor lesa je prilagojen namenu posameznega orodja oziroma njegovega dela.

Značilnost izdelkov je funkcionalna, robustna in ergonomska zasnova, ki omogoča učinkovito in varno uporabo. Oblika izdelkov izhaja iz njihove namembnosti, pri čemer je poudarek na trdnosti, vzdržljivosti in prilagojenosti ročni uporabi. Izdelki praviloma ohranjajo naraven videz lesa.

Izdelki orodjarstva so lahko samostojni ali pa predstavljajo sestavne dele kompleksnejših orodij. Pomembno vlogo imajo tudi kot ročaji in drugi elementi, ki se uporabljajo v kombinaciji z drugimi materiali oz. izdelki drugih panog.

Izdelek	Uporaba
Brezova metla	za pometanje dvorišča

Dolenjske grablje	za grabljenje sena in košene trave
Gorenjske grablje	za grabljenje in obračanje sena in košene trave
Primorske grablje	za grabljenje in obračanje sena in pokošene trave
Grablje gorenjske 18 zob	za grabljenje sena, trave
Grablje / primorske, senene, otroške	za grabljenje sena, trave
Otroške grablje	za usposabljanje otrok za delo na polju
Grablje 7, 14 ali 16 zob	za grabljenje sena, trave
Grablje s kombo, gorenjske	za grabljenje sena, trave
Grablje vrtno	za grabljenje sena, trave
Kosišče	nasadilo za koso
Lesen lopar	za polaganje testa v peč in pečenega kruha iz peči
Lesen ročaj	za ročaje pri čopiču
Lesena grablja	za odstranitev pepela iz krušne peči
Neobdelan ročaj za senene vile	za izdelavo lesenih senenih vil
Obcestni količek, barvan in surov	za merjenje snega
Osovník	posodica z vodo za shranjevanje osle
Ročaj "štil"	ročaj za lopato ali motiko
Ročaj za grablje	za obdelavo grabljišča

Tabela 10: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge orodjarstvo.

11. Spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov

Spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov je tradicionalna suhorobarska panoga Ribniške suhe robe, ki zajema oblikovanje, okrasitev in sestavljanje lesenih izdelkov v spominske, dekorativne ali darilne celote. Gre za panogo, ki nadgrajuje izdelke drugih panog Ribniške suhe robe, ter jim dodaja estetsko, simbolno in predstavitevno vrednost. Izdelki so praviloma manjših dimenzij. Lahko jih

označimo kot spominke, saj barvno obdelani izdelki nimajo izrazite uporabne funkcije, temveč predvsem simbolno ali dekorativno.

Najpogostejši izdelki te panoge so miniaturre lesenih posod, žlic, krošenj, rešet, šoferski obesek, ribniški pušelj, lesene figure Ribničana, vazice, uhani, zapestnice, leseno sadje in predmeti, ki so poslikani ali ožgani.

Osnovni izdelki največkrat izhajajo iz strugarstva, ročnega mizarstva, posodarstva in žličarstva ter se nato poslikajo, okrasijo ali sestavijo v nove, smiselno oblikovane celote. Največkrat uporabljeni izdelki za poslikave in spominkarstvo so: kuhinjski krožniki, vinski sodčki, vinske garniture, majolike, kelihčki, pručke, dežnikarice in skleda za sadje. Med miniaturre sodijo škaenci, gobice za šivanje, noži, vilice, velnice, golodice, pinice, kladivca, sitca, čebularice, solničke, kuhalnice itd. Značilni so tudi različni spominki, obeski, dekorativni sestavljeni izdelki ter ribniški pušelj, ki združuje več manjših lesenih elementov v enoten izdelek.

Vsem je skupna površinska obdelava, barvna poslikava, ožiganje motivov ali druga oblika okrasitve. Motivi so preprosti ali stilizirani in pogosto izhajajo iz lokalne tradicije, simbolike ali rokodelske dediščine.

Panoga predstavlja pomemben del Ribniške suhe robe, saj povezuje različne izdelke suhorobarskih panog v nove oblike ter prispeva k prepoznavnosti in promociji rokodelske dediščine.

Izdelek	Uporaba
Blejska gondola	spominek, okrasek
Golida	spominek, okrasek
Hruška, jabolko	spominek, okrasek
Kelih	podstavek za jajce, spominek, okrasek
Krošnja mala, srednja, velika	spominek, okrasek
Lonček za začimbe	spominek, okrasek
Majolka za vino	spominek, okrasek
Miniaturna deske	spominek, okrasek
Miniaturna noža	spominek, okrasek
Miniaturna vaze	spominek, okrasek
Miniaturre vezana iz 8 kom.	spominek, okrasek
Miniaturre: škaf, valjar, skleda	spominek, okrasek
Miniaturre: žlica, nož, polentar	spominek, okrasek
Zvez ribniških izdelkov: vevnica, vilice, žlica, nož, trhtalo, polentar	spominek, okrasek
Obesek s krožnikom	spominek, okrasek
Okrasna kapa za karniso	okras pri držalu za zavese

Servetnik ožgan/porisan	podstavek za shranjevanje servetkov, okras za mizo
Šatulja ožgana/porisana	za okras, spominek, shranjevanje zlatnine
Pručka ožgana/porisana	za okras, za sejanje otrok
Pinca	posodica za zobotrebce, spominek, okrasek
Posodica miniatura	za okras, posodica za začimbe, spominek
Spominek Ribničan	spominek, okrasek
Ribniški pušelj	spominek, okrasek
Reta miniatura	spominek, okrasek
Sito poslikano	spominek, okrasek
Sito manjše	spominek, okrasek
Škafec	spominek, okrasek
Vazica poslikana	vazica za rože, spominek, okrasek
Vazica miniatura	spominek, okrasek, vazica za zobotrebce
Vevnica	pripomoček za zajemanje soli, kave, sladkorja
Žličnik miniatura	spominek, okrasek

Tabela 11: Izdelki tradicionalne Ribniške suhe robe iz panoge spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov.

1. Opis surovine

Izdelki Ribniške suhe robe so izdelani iz ene ali več avtohtonih vrst lesa. Prevladuje les jelke, smreke, macesna, bora, bukve, hrasta, gabra, bresta, divje češnje, hruške, javorja, vrbe, lipovca in lipe, jesena, leske in dreva, v manjši meri pa tudi les brina, tise, cera, doba, kostanja, breze, jelše, maklena in drugih redkejših avtohtonih vrst lesa.

- JELKA - *Abies alba*
- SMREKA - *Picea abies*
- MACESEN - *Larix decidua*
- BOR (najpogostejše RDEČI BOR) - *Pinus sylvestris*
- BUKEV - *Fagus sylvatica*
- HRAST (najpogostejše HRAST GRADEN) - *Quercus petraea*
- GABER (najpogostejše BELI GABER) - *Carpinus betulus*
- BREST (najpogostejše GORSKI BREST) - *Ulmus glabra*
- DIVJA ČEŠNJA - *Prunus avium*
- HRUŠKA - *Pyrus sp.*
- JAVOR (najpogostejše GORSKI JAVOR) - *Acer pseudoplatanus*
- VRBA - *Salix sp.*
- LIPOVEC - *Tilia cordata* in LIPA - *Tilia platyphyllos*
- JESEN (najpogostejše VELIKI JESEN) - *Fraxinus excelsior*
- LESKA - *Corylus avellana*
- DREN - *Cornus sp.*

Med manj pogoste vrste lesa, ki se zaradi svoje manjše razširjenosti oziroma redkejše uporabe uporabljajo za izdelovanje suhe robe, sodijo:

- navadni brin - (*Juniperus communis*),
- tisa - (*Taxus baccata*),
- cer - (*Quercus cerris*),
- dob - (*Quercus robur*),
- pravi kostanj - (*Castanea sativa*),
- navadna breza - (*Betula pendula*),
- črna jelša - (*Alnus glutinosa*),
- črni gaber - (*Ostrya carpinifolia*),
- navadni oreh - (*Juglans regia*),
- ostrolistni javor - (*Acer platanoides*),
- maklen - (*Acer campestre*),
- topokrpi javor - (*Acer obtusatum*)
- mali jesen - (*Fraxinus ornus*).

V manjši meri so prisotni tudi drugi materiali (kovina, plastika...), kot npr. mreža pri sitih ali drobni vezni in ojačitveni elementi izdelka.

2. Kriteriji Ribniške suhe robe

Zaradi velike raznolikosti izdelkov, ki jih zajema geografska označba Ribniška suha roba, se upravičenost do uporabe geografske označbe presoja na podlagi kriterijev. Izdelek lahko nosi geografsko označbo le, če izpolnjuje vsakega od navedenih kriterijev:

a) kriterij materiala:

Kriterij materiala zagotavlja uporabo avtohtonih vrst lesa, ki so značilne za izdelavo izdelkov Ribniške suhe robe. Geografski izvor uporabljenega lesa ni omejen. Izdelek, izdelan iz neavtohtone vrste lesa, ne sme nositi označbe Ribniška suha roba.

b) kriterij tradicionalnega izdelka

Kriterij zagotavlja, da izdelek izhaja iz tradicije Ribniške suhe robe. Kriterij je izpolnjen, če izdelek spada v eno od 11 tradicionalnih panog Ribniške suhe robe, navedenih zgoraj, ga odlikuje funkcionalna in preprosta zasnova brez odvečnih dekorativnih elementov, ter oblika, prilagojena njegovemu namenu uporabe.

c) kriterij kakovosti:

Kriterij kakovosti zagotavlja, da izdelek dosega ustrezno raven izdelave izdelka Ribniške suhe robe. Kakovosten je tisti izdelek, ki izpolnjuje vsakega od naslednjih standardov:

- ustrezna izbira lesa glede na namen izdelka (npr. cepljivost, elastičnost, odsotnost večjih napak, kot so razpoke ali večje grče),
- enakomerna obdelava celotnega izdelka, gladkost, sorazmernost oblike in dimenzij,
- pravilna sestava, stabilnost in trdnost izdelka,
- izdelek ne sme imeti napak, ki bi bistveno vplivale na njegovo uporabnost ali videz.

d) kriterij tehnološkega procesa:

Izdelek se lahko izdelava ročno ali z uporabo strojnih postopkov. Dovoljena je uporaba sodobnih orodij in strojev, če ti ne spremenijo bistvenih lastnosti tradicionalnega izdelka. Ne glede na postopek izdelave mora izdelek Ribniške suhe robe ohraniti značilno obliko, konstrukcijske značilnosti, funkcijo, uporabljeni material ter uvrščenost v posamezno panogo Ribniške suhe robe. Uporaba strojnih postopkov lahko vpliva le na način in hitrost izdelave izdelka, ne pa na navedene bistvene lastnosti izdelka.

D. SPECIFIKACIJA OPREDELJENEGA GEOGRAFSKEGA OBMOČJA

1. Izvor izdelka z opredeljenega geografskega območja

Ribniška suha roba.¹ Domovina Suhe robe je prostrana.² Naša najstarejša in množično najštevilnejša, hkrati pa tudi zelo svojska domača obrt v Sloveniji je izdelovanje lesenih predmetov pod značilnim imenom »suha roba«. Navadno se ji pritika še domovinska inačica »ribniška«, ker obsega pojem Ribnica, ne samo prijaznega trga skrajne zahodne Dolenjske, ampak tudi velik del njegove okolice, ne toliko na jug proti Kočevju, tem več pa proti zahodu in severu. Ljudje splošno govore, da so doma »od Ribnice«, pa naj imajo tudi po več ur hoda do nje, ali pa označujejo to z Ribniško dolino, čeravno jim leži dom daleč na hribovitih Slemenih.³

Valvasor navaja v svoji Slavi vojvodine Kranjske, torej pred 260 leti, 10 kočevskih in 12 ribniških vasi, ki so se pečale z izdelovanjem suhe robe.⁴

Ko je leta 1456 izumrl z Ulrikom II. rod Celjskih grofov, katerim je do tedaj pripadalo ribniško gospostvo, je to prešlo na Habsburžane. Prevzel ga je Friderik III (1440—1493). Da je bila suha roba že mnogo prej tržno blago, nam potrjuje loška sejemska listina iz XIV. stoletja, ki jo omenja poleg žita in platna.⁵

Z neprestanimi turškimi vpadi, ki so se pričeli na tem ozemlju leta 1469 in jih je bilo do leta 1491 nič manj kakor 22, je ljudstvo gospodarsko zelo trpelo. Požgane vasi z Ribnico in Kočevjem vred se niso mogle dvigniti iz ruševin in si opomoči od gladu. Zaradi tega je izdal cesar Friderik dne 23. oktobra 1492. leta tem krajem poseben patent, ki dovoljuje prosto trgovanje z živino, platnom in domačimi lesnimi izdelki, kar je že njegov naslednik Maksimilijan leta 1493 znova potrdil. Pozneje so bile te pravice še štirikrat potrjene, in sicer v letih 1571, 1596, 1774 in 1780.⁶

Glavna središča suhe robe, ki smo jih že našli v uvodu kot njena žarišča, so Ribnica, Sodražica in Velike Lašče. Vendar je treba vzeti Sodražico kot poglavitno osredje, ker se semkaj še vedno gospodarsko stekajo vse panoge hišne obrti in je tako izdelovalcem, kakor tudi trgovskemu svetu v tem pogledu najbolj poznana.⁷

Razčlenitev izdelovanja suhe robe nam pokaže sledeče stroke: obodarstvo, podnarstvo, posodarstvo, žličarstvo in kuhlničarstvo, ročno mizarstvo, orodjarstvo, strugarstvo, pletarstvo, zobotrebčarstvo in rešetarstvo.⁸ Z vedno večjim povpraševanjem po dekorativnih izdelkih se je dodatno razvilo spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov, ki je bilo v preteklosti obstranski del panoge ročnega mizarstva in strugarstva.

Zgodovinski viri, pomenljivi za nastanek, razvoj in obstoj Ribniške suhe robe:

1. Krošnjarski patent v nemščini in slovenščini iz leta 1492,

¹ K. Škulj, Ribniška suha roba, Ilustrirani slovenec šte. 49, str. 400-401, 1927

² Dr. Jože Rus, Domovina suhe robe, Jutro št. 5, str. 8, 1941

³ Trošt, J., 1951: Slovenski etnograf. Ribniška suha roba v lesni domači obrti. Letnik IH — IV, Etnografski muzej v Ljubljani, DZS, 1951. p.28

⁴ Trošt, J., 1951: Slovenski etnograf. Ribniška suha roba v lesni domači obrti. Letnik IH — IV, Etnografski muzej v Ljubljani, DZS, 1951. p.37

⁵ A. Mrkun, Obrt in trgovina velikolaškega okraja, Ljubljana, 1943 — navaja kot vir TROŠT j

⁶ Trošt, J., 1938: Zdomarji, Dolenjska, LJ — navaja kot vir TROŠT

⁷ Trošt, J., 1951: Slovenski etnograf. Ribniška suha roba v lesni domači obrti. Letnik IH — IV, Etnografski muzej v Ljubljani, DZS, 1951. p.35

⁸ Trošt, J., 1951: Slovenski etnograf. Ribniška suha roba v lesni domači obrti. Letnik IH — IV, Etnografski muzej v Ljubljani, DZS, 1951. p.30

2. Dovolilnica združenja trgovcev za krošnjarje,
3. Krošnjarska knjižica,
4. Domovinski list,
5. Krošnjarska dovolilnica,
6. Seznam robe, shranjene v Celovcu,
7. Troštov zemljevid.

1. Krošnjarski patent v nemščini in slovenščini iz leta 1492

Krošnjarski patent, ki ga je 23. oktobra 1492 izdal cesar Friderik III., predstavlja ključni zgodovinski dokument za razvoj Ribniške suhe robe. Cesar Friderik III. je s tem privilegijem prebivalcem ribniško-kočevskega območja omogočil prosto trgovanje z doma pripravljenimi in izdelanimi izdelki, med katerimi so bili tudi leseni izdelki oziroma suha roba.

Patent je odpravil ali omilil omejitve cehovskega sistema ter omogočil prodajo izdelkov na širšem območju, kar je privedlo do razvoja krošnjarstva kot značilne oblike potujoče trgovine. Na tej podlagi so izdelki Ribniške suhe robe že v poznem srednjem veku presegli lokalni okvir in postali prepoznavni v širšem prostoru.

Dokument tako izkazuje, da je bila izdelava lesenih izdelkov na tem območju že v 15. stoletju gospodarsko pomembna dejavnost ter predstavlja enega ključnih dokazov za zgodnji sloves Ribniške suhe robe, povezan z njenim geografskim izvorom.

er Obrar/Sothen in der Herrschafft
Vottser Bewilligung Freer Sandrie-
rung Confirmation.

quodam, Kainig, der Kaiser, zu allen Zeiten, waren, der
Kaiser, zu Ungarn, Dalmatien, Slavonien, Krain, Triest,
zu Istrien, zu Steyer, zu Kärnten, zu Bayern, zu Schwaben,
Aber, zu Venedig, Ungarn, zu der Kaiser, der Kaiser, quod
und alle, quod, also, der Kaiser, der Kaiser, der Kaiser,
Ungarn, zu Bayern, zu Schwaben, zu Kärnten, zu Steyer,
zu Venedig, zu Istrien, zu Krain, zu Triest, zu Dalmatien,
zu Slavonien, zu Ungarn, zu der Kaiser, der Kaiser, der Kaiser,
quod, der Kaiser, der Kaiser, der Kaiser, der Kaiser, der Kaiser,

[illegible]

Der Handwerker der Schmied,
Boetspremit, Seesloffer und aetlicher
zu Crainburg Bruederscafft Confirmation.

1. Dovolilnica združenja trgovcev za krošnjarje iz leta 1935

Dokument predstavlja dovolilnico za opravljanje krošnjarske dejavnosti, ki jo je leta 1935 izdalo Združenje trgovcev za sodna okraja Ribnica in Velike Lašče. Iz vsebine dokumenta je razvidno, da je bilo krošnjarenje kot oblika potujoče trgovine z izdelki domače obrti, vključno z leseno robo, uradno dovoljeno in regulirano v skladu z veljavno zakonodajo.

Dokument izkazuje, da so bili izdelki Ribniške suhe robe tudi v prvi polovici 20. stoletja del prepoznane domače obrti, s katero se je aktivno trgovalo na širšem območju. Hkrati potrjuje neprekinjeno tradicijo krošnjarenja kot značilnega načina distribucije teh izdelkov ter s tem prispeva k dokazovanju njihovega zgodovinskega slovesa in povezanosti z geografskim območjem Ribniške doline.

Št. 186/35.

Združenje trgovcev
za sodna okraja RIBNICA in VEL. LAŠČE
— v RIBNICI —

Predmet: Krošnjarenje s
posebno obsežnim blagom in
s pomočniki.

Zbornica za trgovino, obrt in industrijo
v Ljubljani.

Na cenjeno tamošnjo okrožnico od 2. avgusta 1935
Št. 11435 čast nam je v zgornjem predmetu poročati, da priha-
ja za izjemo določil § 177 obrtnega zakona v tukajšnjem pod-
ročju v postev samo blago domače hišne obrti in sicer lesni,
londarski in košarski izdelki, ki se že stoletja proizvajajo
kot domača hišna obrt ribniške doline.

Vsak tak krošnjar rabi večinoma po enega pomočnika.
Robo pa mora prevažati z vozom in konjsko vprego - eden ali
dva konja - od hiše do hiše.

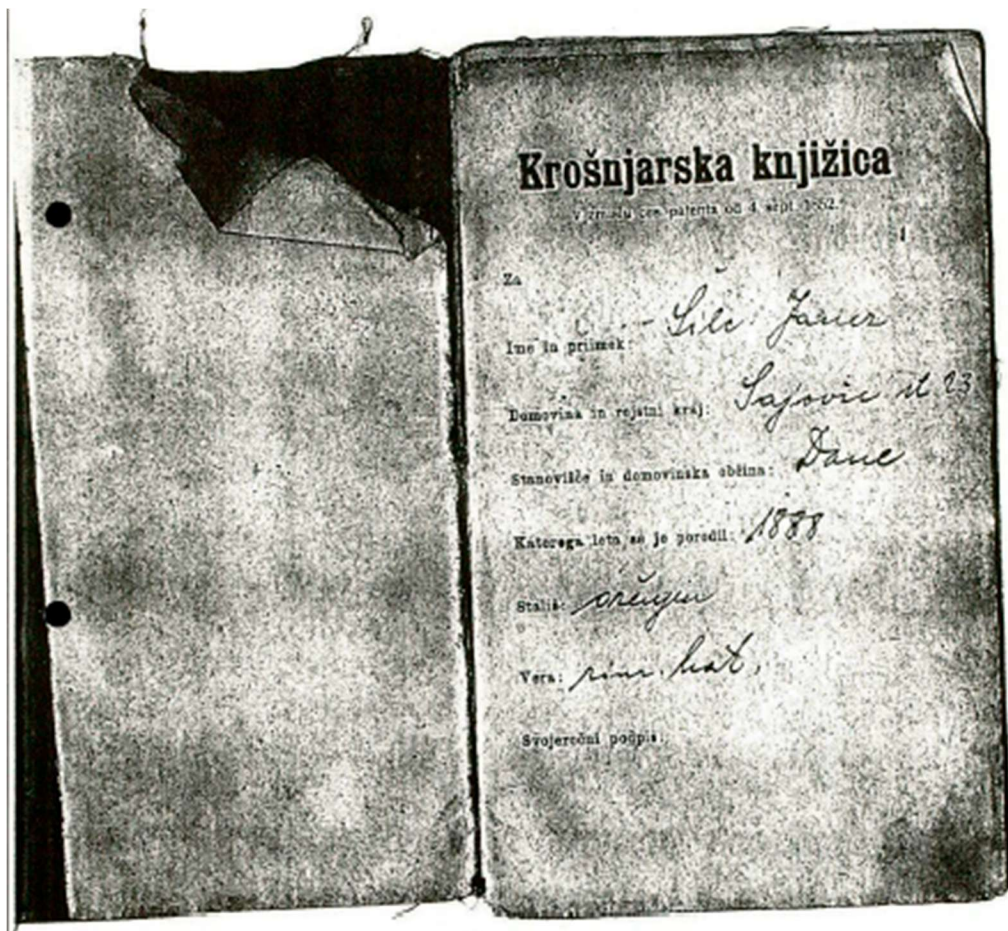
Ribnica, dne 7. avgusta 1935.

Predsednik: *J. D. Lijuh* Tajnik: *M. M. M.*

2. Krošnjarska knjižica iz leta 1932

Dokument iz leta 1932 predstavlja uradno krošnjarsko dovolilnico, izdano posamezniku z imenom Janez Šilc, rojenemu v Sajevcu št. 23 in živečemu v Danah (danes del Občine Ribnica, ki spada v območje Ribniške suhe robe). Iz vsebine dokumenta je razvidno, da gre za osebno dovoljenje za opravljanje krošnjarske dejavnosti, ki vključuje trgovanje z leseno robo. Dokument vsebuje identifikacijske podatke imetnika, navedbo pristojnega upravnega območja ter potrditve z žigi in podpisi, kar potrjuje, da je bilo trgovanje z izdelki suhe robe tudi v 20. stoletju uradno regulirano in vezano na posamezne nosilce dejavnosti.

Blago, za koje velja dovoljanje:
a) blago, ki ni podvrženo kontroli:

Ena kuro pobo
Srezko načelstvo v Kočevju
dne 17. 1. 1931

katere obstoji kontrole:

Krošnjarski pomočnik

(om, id nosi blago)

Ime in priimek:

Domovina in rojstni kraj:

Stanovišče in dedovinska občina:

Katerega leta se je poročil:

Stališ:

Vera:

Svečeniški podpis:

svojo dolžnost, da da v vankem kraju, kamor pride, vidira svoj krošnjarski list pri političnem ali policijskem oblastvu, če se tako tamka nahaja.

V mestih in trgih, kjer ni nobenega političnega ali policijskega oblastva, naj se to vidiranje opravi pri magistratu ali pri županstvu. (§ 8.)

6. V Sloveniji izdano dovoljenje za krošnjarsenje velja le za to deželo. Ako bi krošnjar prisel v drugo upravno pokrajino hotel tam krošnjariti, si mora izposlovati za to dovoljenje po tamkajšnji veljavni tozadevnih predpisih. (§ 9.)

7. Blago, s katerim se krošnjari, mora biti tuzemskega izvora in prevedeno z izkazi, odkod se je prejelo.

Pa tudi, s čim je blago tuzemskega izvora, je izvzeto od krošnjarsenja:

- a) materialno in specerjasko blago, destilirana olja;
- b) vse pijače;
- c) sladkor, sladkorečki, čokolada, poprnjak in sploh vse sladkarije;
- d) mazila, obliži in sploh vsa priprosta in sestavljena zdravila za ljudi in živali;
- e) vsi strupi;
- f) živo srebro in antimon;
- g) vsi izdelki živega srebra, antimona in svineca;
- h) vse pokalne priprave;
- i) vse mineralne kisline;

k) lahno kamenje, zlato in srebro, novo in staro, izdelano in neizdelano, kovano ali nekovano, v rudi ali stopljeno, drobni kakršnekoli kovine;

l) cerkvene posode in paramenti;

m) vojaška obleka in vsakršno orožje;

n) loterijske srečke in drugi deleži kake igre na srečo;

o) slovstvena in umetniška dela, kakor: knjige, pesmi, pratike, podobe, kipi, dopisnice;

p) reči državnega monopola. (§ 12.)

8. Krošnjar mora imeti svoj krošnjarski list vedno pri sebi in ga pokazati oblastvu vsakega trga in mesta, skozi katera hodi, da ga isto vidira. (§ 13.)

9. Nedopustno je krošnjariti s toliko množino blaga, da bi ga bilo treba spravljati z vozom ali tovornim živinčetom.

3. Domovinski list

Dokument predstavlja domovinski list iz obdobja Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, izdan za osebo z območja Dane (danes del Občine Ribnica), v katerem je kot poklic izrecno naveden rešetar. Iz dokumenta je razvidno, da je bilo rešetarstvo kot ena izmed panog Ribniške suhe robe uradno priznana in evidentirana dejavnost, vezana na opredeljeno geografsko območje. Dokument potrjuje obstoj specializiranih rokodelskih poklicev ter njihovo družbeno in gospodarsko vlogo, kar prispeva k dokazovanju kontinuitete, pomena in prepoznavnosti Ribniške suhe robe.

Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev

Oblast: *dravna banovina* Štev. *100*

Srez: *Mežica*

Domovinski list

s katerim občina *Dane* potrjuje, da ima

ime *Stane Čoljčič*

značaj, kaj je ali s čim se peča *rešetar*

starost *roj. l. 1882*

stan (samski ali zakonski) *poročnik*

u tej občini domovinsko pravico.

Ljubi. Dane, dne *20. jan* 192*7*

Svojeročno počpiš stranke:

Za občino:
Župan: *Stane Čoljčič*

Stane Čoljčič

Učlani se iz Rib. suhe robe.

4. Krošnjarska dovolilnica

Dokument predstavlja krošnjarsko dovolilnico za krošnjarjenje z leseno robo za rešetarja, ki izkazuje opravljanje potujoče trgovine z izdelki suhe robe. Vsebuje osebne podatke nosilca dejavnosti oz. osebnega pomagača, pogoje za opravljanje krošnjarjenja, upravne potrditve ter evidence o plačanih dajatvah. Dokument dokazuje, da je bilo rešetarstvo kot del Ribniške suhe robe vključeno v organiziran in nadzorovan sistem prodaje, kar potrjuje njegovo gospodarsko vlogo in prispeva k prepoznavnosti izdelkov na širšem območju

St. *Krošnjarska dovolilnica*
Dozvolnica
krošnjarjenje
za obrtovanje *z leseno robo*
ki se potovaje opravlja.

(Izdana po razpisu trgovinskega ministertva od 23. decembra 1881. l., štev. 2049, B žrka g.)

Za *rešetarja* *Janura*
Ime in priimek: *Klun Alojzij*
Domevina in rojstveni kraj: *Lajovic št 7*
Stanovišče in domevinaka občina: *Dane*
Katerega leta se je porodil: *1882 Slovenija*
Stališ: *trgovin*
Vera: *rim. kat.*
Svojerodni podpis:

- 2 -

Popis osebe.

Postava: *prednja*

Obraz: *podolga*

Oči: *modro*

Nos: *pram*

Usta: *- -*

Lasje: *blond*

Posebna znamenja: */*

Veljavna do: *31.12.1929*

Za *Avstrijsko* *SSR* *Avstrijsko republiko*.

Opomba, ako bi se morebiti izjemno lastniku te dovolilnice tudi dovolilo, da si sme držati pomagale ali vprežene vozove ali tovarno živino.

- 4 -

Osobni popis pomagačev.

Klan Alojzij Sapovci št. 7

Postava: *prednja* *g.i.j. 1916*

Obraz: *ovalen*

Oči: *svetlo*

Nos: *pram*

Usta: *- -*

Lasje: *brnato*

Posebna znamenja: */*

- 5 -

Osobni popis pomagačev.

Postava: *-*

Obraz: *-*

Oči: *-*

Nos: *-*

Usta: *-*

Lasje: *-*

Posebna znamenja: *-*

Propisi.

1. Le ta dovolnica velja izključno samo za eno osebo, na katere ime so glas, ter se ne sme drugim osebam cedovati, niti razstavi za ne druge osebe.
2. Lastnik te dovolnice ne sme za pri svojem obvladovanju preizkušati posameznik ali upravljenih vozov, ali tovorne vrline, aine, kot se ni izrečno dovoljeno.
3. Izrečno prepovedano je s seboj jemati otroke, ki še niso 14 let stari.
4. Lastnik mora te dovolnice zmeraj imeti pri sebi ter jo pokazati službenim (uradnim) organom, ako te zahtevajo.
5. Prestopki 30-ih prepisov krmuajo se po ministerstven ukaz od 30. septembra 1857, čr. zak. št. 138, in sicer: globe od 2 do 200 Din ali pa z zaporom od 6 ur do 14 dni.
6. Ako bi se zgodilo po obitnem kazenskem zakonu prekrško dejanje, kamor se posebno šteje izkrivljeno dokazanje, vsaka prepomba ali vsak dodatek k obstoječim opizom, meroj se naloži kazni v § 202 in 461 kazenskega zakona izrečeno (leto od 6 mesecev do 5 let, oziroma strogi zapor od 1 tedna do 6 mesecev).

Izdano:

Izdano:
od kr. sreskega poglavarstva:
od mestnega magistrata:

Podpis lastnik te dovolnice prestopi
v drugo okraj, in kadar bi se mu morebiti ta
dovolnica podaljšala.

187

Iskaniš pod mahnega
poglavju v Karičin
se slobo tehničnega hede darskega
leta, to je slo. 1. pr. 1929.

Srežki poglavar v Kočevju.

done 11/4 1920

Podpisi, kadar lastnik te dovolilnice prestopi v drug okraj in kadar bi se mu morebiti ta dovolilnica podaljšala.

Feb 1929

Košinjarski darovi	60.
Okrupine dovlase	675
ceštine	42.60
Uparavljene	— 60
	49.35
<u>Ukupno</u>	<u>109.35</u>

Castroville, Cal. Fo. -

Grupas 139.38

Chiamo due c.b. $\bar{r}$ pot'è se

Podpis, kadar lastnik te dovolnice prestopi v drug okraj in kadar bi se mu morebiti ta dovolnica podaljšala.

St 75
 delavnik obitno
 potovalnega slo-
 vopisja na slobo teho-
 čega naslednjega leta, to
 je do 31/12. 1930. podaljša.

Srežki poglavar v Kočevju.

dne 22. 1. 1930.

Podpis, kadar lastnik te dovolnice prestopi v drug okraj in kadar bi se mu morebiti ta dovolnica podaljšala.

St 192

St 100 din 1/1. 1930 - 31/12. 1930.
 krošnjarski slovek 60 din
 potovni slov. 40 -

St 100 din

St 100 din

Plačano v 10/12/30 pošte 1/8

St 192

St 192

Podpis, kadar lastnik te dovolnice prestopi v drug okraj in kadar bi se mu morebiti ta dovolnica podaljšala.

St 75
 delavnik obitno
 potovalnega slo-
 vopisja na slobo teho-
 čega naslednjega leta, to je
 do 31/12. 1930. podaljša.

Srežko načelstvo v Kočevju.

dne 24. 1. 1931.

Podpis, kadar lastnik te dovolnice prestopi v drug okraj in kadar bi se mu morebiti ta dovolnica podaljšala.

St 192

Plačano pod št. 99
 krošnjarski slov. 60 din - p
 potovni slov. 40 - " -
 obitno 18 - " -
 118 - " - p

Dne 24. 1. 1931. v Kočevju

St 192

Podpis, kadar lastnik te dovolnice prestopi
v drug okraj in kadar bi se mu morebiti ta
dovolnica podaljšala.

12. 1. 1932

Plačano pod št. 78
Kuhinjski 90
Rutovci 60
Dolenci 32. 00
Skupaj 182. 00

Davčna uprava Kočevje
12. 1. 1932

[Signature]

Podpis, kadar lastnik te dovolnice prestopi
v drug okraj in kadar bi se mu morebiti ta
dovolnica podaljšala.

[Faint circular stamp with text "KONOBITE" and "POVRATNA"]

5. Seznam robe, shranjene v Celovcu

Dokument predstavlja seznam robe, shranjene v Celovcu, v katerem so evidentirani različni izdelki ter njihove količine. Iz vsebine dokumenta je razvidno, da so bili izdelki Ribniške suhe robe predmet organizirane trgovine in distribucije tudi izven lokalnega območja. Evidentiranje blaga kaže na sistematično in urejeno trgovsko dejavnost ter potrjuje raznolikost proizvodnje. Dokument tako izkazuje, da je Ribniška suha roba že v preteklosti presegala lokalne okvire ter bila vključena v širše gospodarske tokove, kar prispeva k dokazovanju njenega slovesa in tržnega pomena.

394

Roba v Ribnici 25/XII.27.

Soll Haben

pridna rožnava	5 kom	zvitane in na žilna vitreca	
lesna vitna gata	5 "	lesna rožka	3 kom
15 kom bobnov lenih		vitna vitna	12 kom
6 kom plikane kozarce	"	rednja	5 "
5 " bugarke	"	gata	4 "
4 " žitihorin	"	sin fas	5 kom
3 " žimlorie	"	žim	9 "
3 " žitihorin	2. □	zvitane gata in redke vake post	
1 " žitihorin	"	žim	9 "
8 kom rožic	5 1/2	žim	9 "
4 " " " " " "	3 1/2	žim	9 "
2 " " " " " "	5	žim	9 "
2 " " " " " "	3	žim	9 "
6 " " " " " "	3 1/2	žim	9 "
14 " " " " " "	2 kom	žim	9 "
14 " " " " " "		žim	9 "
5 " " " " " "		žim	9 "
7 " " " " " "		žim	9 "
3 " " " " " "		žim	9 "
9 " " " " " "		žim	9 "
17 " " " " " "		žim	9 "
2 " " " " " "		žim	9 "

SollHaben

Peterl Stube, Salzburg
 Haupt Bericht

Spengler, Gustav, polit. w.
 Papst, Gustav, polit. w.

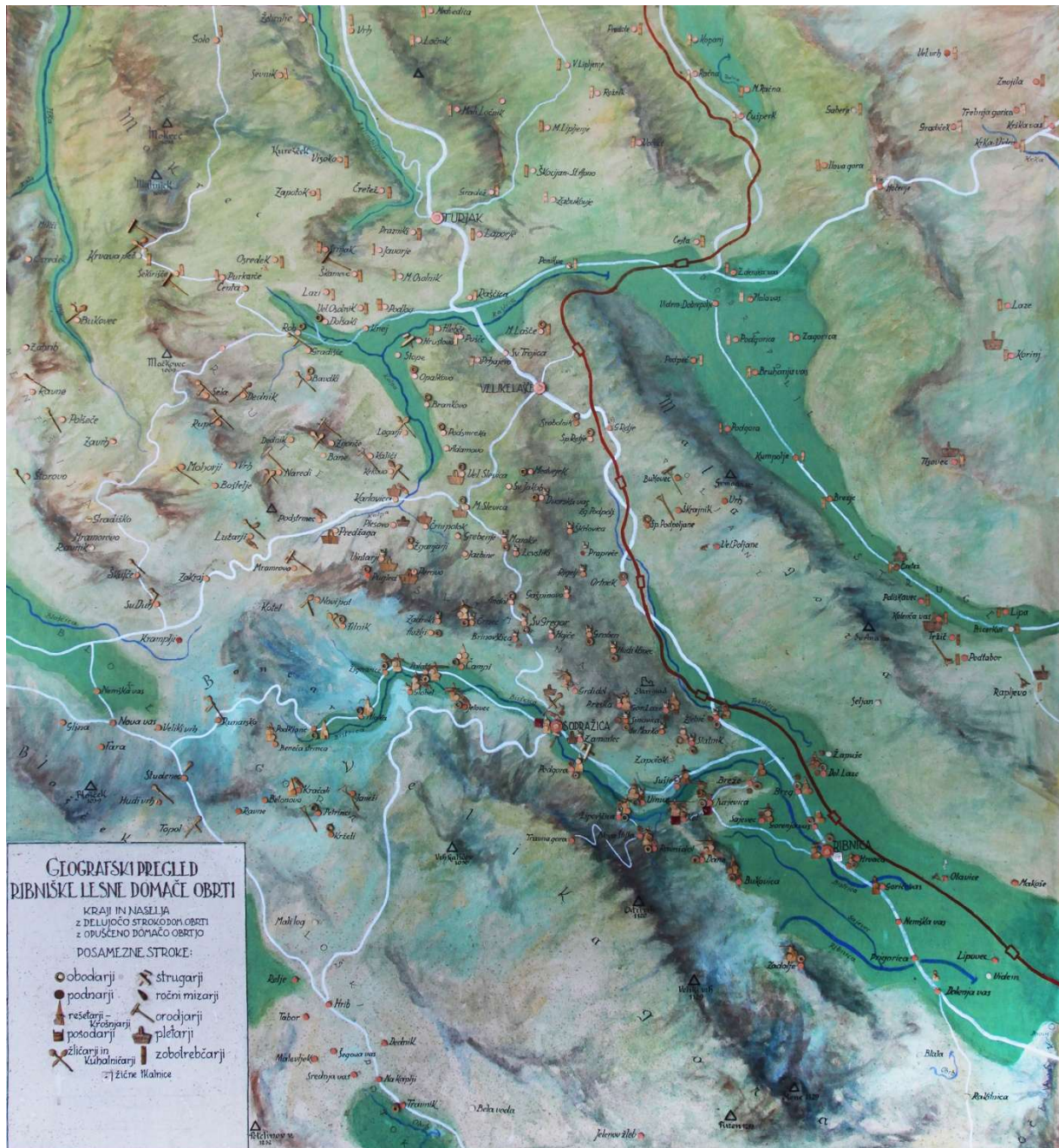
Elizabeth, Marie, N. 5.
 Hirschen, west, Salzburg

Loosung, Alois
 Krum, Anton
 Greber, Josef
 Greber, Josef

Personen, 17. 18. 19. 20.

6. Troštov zemljevid

Troštov zemljevid iz leta 1951 prikazuje geografsko razširjenost Ribniške suhe robe na območju Ribniške doline in širše okolice. Na zemljevidu so prikazane posamezne suhorobarske panoge ter njihova prostorska razporeditev, kar izkazuje specializacijo posameznih krajev in medsebojno povezanost proizvodnih dejavnosti. Dokument potrjuje, da Ribniška suha roba predstavlja celovit in organiziran rokodelski sistem, vezan na jasno opredeljeno geografsko območje.

9

⁹ Vir: Trošt, L, 1951: Slovenski etnograf. Ribniška suha roba v lesni domači obrti. Letnik III - IV, Etnografski muzej v Ljubljani. DZS, p.28

2. Povezava med geografskim območjem, slovesom in drugo značilnostjo izdelka

Slika 1: Območje Ribniške suhe robe

Vse do danes se je v teh krajih obdržala lesna domača obrt in ostala po številnih domovih delo, ki ga niso nikdar omejevali nobeni obrtni zakoni. Vedno je rasla kot »cvetka na prosti livadi umetniške dejavnosti našega preprostega človeka«. Skozi stoletja se je znala prebijati v življenje izven vsakega zunanjega vpliva. Nikdar v svojem obstoju ni dosegla kakega posebnega viška v zunanjem oblikovanju svojih izdelkov ali si morda priborila novih izkušenj v kakovosti ali številčnosti izdelovanja. Kakor so se ohranile na nji vse bistvene značilnosti oblik, prav tako je ostal neizpremenjen tudi način in delovni postopek glavnih njenih strok z vsem preprostim orodjem vred.«¹⁰

Izdelovanje suhe robe se je razširilo predvsem med prebivalci z malo lastne zemlje, zaradi potrebe po dodatnem viru zaslužka pa tudi pri kmečkem prebivalstvu, ki se je zaradi neugodnih naravnih razmer za kmetijstvo z njim težko preživljalo.¹¹

Tako se je Ribniška suha roba ohranila in se izoblikovala »v daljšem časovnem obdobju na območju občin Ribnica, Sodražica, Loški Potok, Kočevje, Dobropolje, Velike Lašče in Bloke (v nadaljevanju: območje »Ribniške suhe robe«)«. ¹²

Sloves Ribniške suhe robe temelji na večstoletni tradiciji njene izdelave, raznolikosti izdelkov ter razširjenosti proizvodnje in trgovanja. Prvi pisni viri segajo v 14. stoletje, ko loška sejemska listina omenja suho robo kot pomembno trgovsko blago, primerljivo z žitom in platnom. Nadaljnji razvoj je bil bistveno zaznamovan s pravico prostega trgovanja, ki jo je leta 1492 podelil cesar Friderik III., kar je omogočilo prodajo izdelkov na širše evropske trge. Na tej podlagi se je razvilo krošnjarstvo kot značilna oblika distribucije, ki je Ribniško suho robo ponesla izven lokalnega okolja in pomembno prispevala k njenemu ugledu.

Sloves Ribniške suhe robe izhaja tudi iz posebnih naravnih in družbenih pogojev območja. Gozdnata pokrajina je zagotavljala stalno dostopnost kakovostne lesne surovine, razdrobljena posestna struktura in omejene kmetijske možnosti pa so spodbujale razvoj dopolnilnih dejavnosti, med

¹⁰ Ribniška suha roba v lesni domači obrti; Janko Trošt str 28

¹¹ Obodarstvo = Rim making, str 10; 2023

¹² Pravilnik o geografski označbi »Ribniška suha roba«; (Ur. l. RS, št. 77/2005)

katerimi je suhorobarstvo postalo osrednja gospodarska dejavnost. Ta povezanost z naravnim okoljem se odraža v izbiri materialov, načinu izdelave in prilagojenosti izdelkov vsakdanjim potrebam.

Pomemben element slovesa predstavlja tudi organiziranost panog in njihova medsebojna povezanost. Ribniška suha roba ni enoten izdelek, temveč skupek različnih izdelkov, združenih v tradicionalne panoge, kot so obodarstvo, podnarstvo, rešetarstvo, žličarstvo in kuhalničarstvo, posodarstvo, zobotrebčarstvo, pletarstvo, ročno mizarstvo, strugarstvo, orodjarstvo ter spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov. Posamezne panoge so bile pogosto vezane na določene kraje ali domačije, kar je ustvarilo krajevno prepoznavnost po posamezni panogi.

Sloves izdelkov se je utrjeval tudi s stalno prisotnostjo na sejmi in trgih. V začetku 16. stoletja so si Ribničani postavili tudi lastno sejmišče, t.i. »kavmav« (Kaufmayer). To sejmišče, ki je stalo na prostoru današnje Miklove hiše, so Ribničani dolgo hranili v dobrem stanju. Skozi stoletja so se sejmi selili v Sodražico, pa znova v Ribnico, od leta 1976 pa imamo v Ribnici spet vsakoletni sejem suhe robe in lončarstva.¹³ V okviru Ribniškega sejma se je več kot deset let potekal tudi Rokodelski festival v organizaciji OOO Ribnica. Ribniški sejem poteka še danes in predstavlja osrednji dogodek za predstavitev in prodajo Ribniške suhe robe. Poteka prvo nedeljo v septembru.

Turistično društvo Sodražica v sodelovanju z Občino Sodražica že od leta 2005 organizira Tržni dan v Sodražici. Gre za pomemben sejemski dogodek Ribniške suhe robe. Dogodek ohranja značilnosti nekdanjih tržnih srečanj, kjer so izdelovalci suhe robe svoje izdelke neposredno ponujali kupcem. Tržni dan tako omogoča neposreden stik med izdelovalcem in uporabnikom, kar je ena ključnih značilnosti ribniške rokodelske tradicije. Poleg prodajne funkcije ima dogodek tudi pomembno družbeno in kulturno vlogo, saj spodbuja prenos znanja, predstavitev izdelave in rokodelskih postopkov ter krepi identiteto Šedrškega (Sodraškega) območja kot središča suhorobarstva. Oba sejma skupno privabita več deset tisoč obiskovalcev letno.

Rokodelci so se predstavljali tudi na različnih sejmi doma in v tujini (na sejmu domačih obrti v Slovenj Gradcu, na Ljubljanskem gradu, sejmu Alpe Adria, prireditvi Srečanje v moji deželi leta 1997 in 1998 ter sejmi v Fabrianu, Milanu, Münchnu in Frankfurtu). Po letu 1990 se je z razpadom Jugoslavije z južnega tržišča blago preusmerilo na trge zahodne Evrope (Nemčija, Italija, delno Francija in Španija) ter na vzhod, predvsem na Japonsko.

Suhorobarska identiteta se še danes odraža v različnih elementih lokalnega okolja: poimenovanje lokalnih glasil (glasilo »Rešeto« Občine Ribnica, glasilo »Suhorobar« Občine Sodražica), časopis Krošnja, ki izhaja na OŠ Ribnica, gostilni Ribničan, poslikavah suhorobarjev na stenah hiš, ljudske pesmi o suhi robi, pripovednih in likovnih delih ter drugih oblikah izražanja.

Leta 2021 je bila ustanovljena IN SITU, Rokodelska zadruga Sodražica, z.o.o., so.p, ki s svojim delovanjem in prek svojih zadrušnikov ozavešča in širi glas o pomenu rokodelstva, suhorobarskih panog in zgodovinskega izročila Ribniške suhe robe. V Ribnici od leta 2010 deluje Rokodelski center Ribnica, ki preko programov in aktivnosti povezuje in deli znanje tradicionalnih suhorobarskih panog. Izvaja delavnice za različne starostne skupine. V okviru Rokodelskega centra deluje tudi Muzej Ribnica, ki s svojo stalno razstavo Suhorobarstvo & lončarstvo celovito prikazuje dediščino suhe robe vse do danes in pri tem naslavlja tudi uveljavljeno geografsko označbo Ribniška suha roba. Rokodelski center Ribnica organizira tudi vrsto drugih občasnih razstav na temo rokodelstva, suhorobarstva in posameznih tradicionalnih panog Ribniške suhe robe.

¹³ <https://svet24.si/novice/slovenija/ribniski-semenj-ze-od-16-stoletja-84387-1527630>

Območno obrtno-podjetniška zbornica Ribnica je v sodelovanju s strokovnjaki pripravila program nacionalne poklicne kvalifikacije (NPK) suhorobar. Znotraj priznanega izobraževalnega programa lahko posamezniki pridobijo izobrazbo za osem panožnih poklicev Ribniške suhe robe.

Ribniška suha roba je imela in še ima pomemben gospodarski, kulturni in institucionalni status, kar izkazujejo tudi naslednja dejstva:

1. Vpis »Ribniško suhorobarstvo« v Register nesnovne kulturne dediščine RS

Ribniška suha roba in z njo povezano suhorobarstvo ni le obrtna dejavnost, temveč predstavlja živo kulturno prakso, ki je uradno prepoznana na državni ravni. Ribniško suhorobarstvo je vpisano v Register nesnovne kulturne dediščine Slovenije, kar potrjuje, da gre za tradicijo, ki se ohranja skozi znanje, veščine, prakse in družbene odnose, značilne za točno določeno geografsko območje in skupnost. Ta vpis potrjuje tradicijo, postopke ter močno vez med izdelovalci, izdelki in okoljem, v katerem nastajajo.

(Povezava: <http://www.nesnovnadediscina.si/sl/register/ribnisko-suhorobarstvo>).

2. Pravilnik o geografski označbi Ribniška suha roba

Ribniška suha roba je bila leta 2005 zavarovana z geografsko označbo na ravni Republike Slovenije. To potrjuje, da je bila povezava med izdelki, geografskim območjem in njihovim slovesom že strokovno prepoznana na nacionalni ravni. Nacionalna zaščita je temeljila na zgodovinski kontinuiteti, tradicionalnih postopkih izdelave, uporabi lokalnih surovin ter prepoznavnosti izdelkov v slovenskem prostoru. Nacionalna geografska zaščita predstavlja pomembno izhodišče pri prenosu označbe na raven Evropske unije.

(Povezava: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/57705>).

3. Suhorobarstvo, kot del programa za ohranitev in razvoj rokodelstva

Suhorobarstvo je umeščeno tudi v rokodelsko shemo ministrstva, pristojnega za gospodarstvo. To pomeni, da je prepoznano kot ena ključnih tradicionalnih rokodelskih panog v Sloveniji. V okviru te sheme se suhorobarstvo obravnava kot del narodne in regionalne prepoznavnosti, kulturne dediščine in družbene identitete. To dodatno potrjuje, da Ribniška suha roba ni enkratni zgodovinski pojav, temveč pomembna gospodarska in družbena dediščina območja.

(Povezava: <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MGTS/Dokumenti/DNT/Rokodelci/tema/panoge/Suhorobarstvo.docx>).

Povezava med suhorobarstvom in lesenimi izdelki se tako ne odraža le v obliki izdelkov, temveč tudi v institucionalnem priznanju, pravnem varstvu in kulturnem statusu, ki so vsi tesno vezani na isto geografsko območje. Vpis v register nesnovne kulturne dediščine, nacionalna geografska zaščita ter vključitev v državno rokodelsko shemo skupaj tvorijo trden dokaz, da ima Ribniška suha roba trajen sloves, jasno opredeljeno poreklo in posebno kulturno vrednost, ki se ohranja in razvija vse do danes.

E. DOKAZOVANJE IZVORA IZDELKA

Vsak izdelek, označen kot Ribniška suha roba, mora jasno izkazovati geografski izvor izdelka in omogočati sledljivost do izdelovalca ali skupine izdelovalcev. Označevanje izdelkov je namenjeno zagotavljanju prepoznavnosti izvora, varovanju ugleda imena ter obveščanju uporabnikov o poreklu in načinu izdelave.

Pravico do uporabe geografske označbe Ribniška suha roba imajo pravne in fizične osebe. Geografska označba se uporablja izključno za lesene izdelke in polizdelke, ki izvirajo iz opredeljenega geografskega območja in so izdelani v skladu s to specifikacijo. Skladnost izdelka je izkazana, če izdelek izpolnjuje vse kriterije, določene v poglavju C/2 Kriteriji Ribniške suhe robe.

Za dokazovanje ustreznosti izdelka z zahtevami za označevanje z geografsko označbo mora izdelovalec izdelka zanj voditi ustrezno evidenco sledljivosti.

Sistem sledljivosti je vzpostavljen, če se spremljajo naslednji podatki:

- podatki o izdelovalcu/proizvajalcu izdelka Ribniške suhe robe (ime in priimek ali naziv, naslov oziroma sedež dejavnosti),
- številka oz. oznaka veljavnega certifikata ali dovoljenja za uporabo geografske označbe,
- naziv izdelka,
- lokacija oz. kraj izdelave,
- obdobje izdelave (datum začetka in zaključka izdelave posamezne serije ali naročila),
- količina izdelanih izdelkov (po seriji ali obdobju),
- uporabljene vrste lesa in drugi materiali,
- način izdelave (ročno, pretežno ročno z uporabo strojnih pripomočkov, popolnoma strojno),
- datum vnosa podatkov,
- podpis odgovorne osebe oz. nosilca certifikata.

Evidenca morajo biti vodene na način, ki omogoča naknadno preverjanje skladnosti izdelave s specifikacijo ter identifikacijo posamezne serije izdelkov.

Oblika evidenc ni predpisana, vendar mora zagotavljati popolnost, preglednost in verodostojnost podatkov ter omogočati učinkovito sledljivost do končnega izdelka. Evidenca se lahko vodi v pisni ali elektronski obliki.

F. OPIS METOD PROIZVODNJE, TRADICIONALNIH METOD IN PRAKS, KI SE UPORABLJAJO

Ribniška suha roba obsega ročno ali strojno izdelane lesene izdelke, ki so se skozi daljše zgodovinsko obdobje izoblikovali na obravnavanem geografskem območju. Njihova izdelava temelji na uporabi lokalno dostopnih vrst lesa ter tehnikah obdelave, ki so se razvile za posamezne suhorobarske panoge. Ti postopki so se skozi čas prilagajali tehnološkemu razvoju, vendar so ohranili bistvene značilnosti, ki izhajajo iz rokodelskega znanja, izkušenj in lokalne tradicije. V današnjem času se faze izdelave lahko izvajajo tudi strojno, pri čemer uporaba strojev ne spreminja temeljnih lastnosti izdelkov, temveč omogoča večjo natančnost, ekonomičnost in ponovljivost.

Metode dela pri izdelavi Ribniške suhe robe se razlikujejo glede na posamezne tradicionalne panoge, ki so podrobneje opisane v nadaljevanju.

1. OBODARSTVO

Izdelava obodov v okviru obodarstva temelji na tradicionalnem znanju o izbiri, pripravi in obdelavi lesa, ki se prenaša iz roda v rod. Postopek se začne že pri izbiri drevesa, saj obodar prepozna primernost lesa na še rastočem drevju. Za izdelavo obodov se uporablja predvsem jelov les, ki zaradi svojih lastnosti omogoča ustrezno trdnost in prožnost izdelka. Izbran les mora biti gladek, raven, brez grč in primeren za cepljenje.

Po poseku se deblo obeli in razreže na krajše odseke (čoke), dolžine približno od 60 do 180 cm, odvisno od vrste oz. namena obodov. Neprimerni deli debela (npr. zaviti spodnji del – flajder) se odstranijo. Čoke se nato »razzgonta«, to je razcepi s sekiro in z zagozdami na 6, 8 ali 12 enakih delov, pri čemer se sledi naravni smeri lesnih vlaken.

Zgonte se morajo sušiti na prostem, na suhem in vetrnem prostoru. Osušene zgonte obodar obreže in zravnava z rezilnikom v pravilne trirobo ali trapezne prizme. Vsak zgont nato razcepi oz. razkolje na dva, tri ali štiri dele. Pri tem si pomaga z ostro ravno klino dolžine 35 do 40 cm. Cepljenje omogoča pridobitev grobo oblikovanega obdelovanca.

Nadaljnja obdelava poteka na posebnem delovnem pripomočku, imenovanem stol, kjer obodar z rezilnim orodjem oblikuje obod v končno dimenzijsko obliko, kakor da bi ga oskoblal z obličem na skobeljniku.

Posebna značilnost oboda je špunt, to je vzdolžna odebelitev na enem delu, ki omogoča pravilno pritrditev podna in drugih sestavnih delov. Površina oboda se obdela tako, da je gladka, ravna in enakomerna, pri čemer se upoštevajo letnice lesa kot vodilo za pravilno smer obdelave.

Sledi faza krivljenja obodov, ki se izvaja ročno na pripomočku za krivljenje, tako imenovanem ježu. Danes se lahko uporabljajo tudi mehanske ali električne naprave, če te ne vplivajo na bistvene značilnosti izdelka. Krivljenje omogoča oblikovanje oboda v krožno obliko.

Obodar z vitro, žeblički ali s sponko sešije zunanji obod, vanj pa potoči ali vdene še po devet enakih kosov. Pri retah je potrebnih 30 takih kosov. Tako sestavljeni obodi se imenujejo kolači, ki se ponovno sušijo na prepihu, da dosežejo stabilnost.

Celoten postopek temelji na pretežno ročni obdelavi, poznavanju lesa in uporabi tradicionalnih orodij ter tehnik. Postopek omogoča izdelavo kakovostnih in funkcionalnih obodov, ki so ključni sestavni del drugih izdelkov Ribniške suhe robe, kot so npr. sita, rešeta.

2. PODNARSTVO

Izdelava poden v okviru podnarstva temelji na tradicionalnih postopkih ročnega pletenja ali tkanja na posebnih statvah. Zanje je potrebno izdelati vitre, kar zahteva precej ročnih spretnosti in čuta za obdelavo lesa. Za izdelavo viter so najprimernejše gladke leskove palice, dolžine približno 1,5 m. Za krajše vrste viter se uporablja tudi vrba.

Za izdelavo viter se uporablja navaden nož, s katerim se palica obeli. Nato se v palico ureže zareza in položi v baba. Baba je približno meter in pol dolg stol oz. klop, v katero je vdolan do 1,30 m visok stebriček s kvadratnim prerezom 15 x 15 cm in sega kakih 80 cm nad sedež klopi. Na notranji strani ima navadno štiri luknje različnih velikosti, od 3 do 6 cm, ki so primerne za različno debelino palic.

Vitrar vtakne palico v luknjo, ki ustreza njeni debelini in jo prične upogibati. Upogiba jo toliko časa, da se začne cepiti. Ta postopek v babi vitrar večkrat ponovi glede na obseg palice (štiri do šestkrat) in dobi vitre skrajnice, ki so namenjene za podna ret. Na enak način se palice koljejo in cepijo na nove plasti, da se dobi vitre oblice. Oblice se nato cepijo še v tanjše gladke vitre. Na tanjšem koncu podnar vsako vitro še razcepi z nožem viternikom.

Vse nacepljene vitre se nato zgladijo, skrajnice le po ravni strani, gladke pa po obeh straneh, z nožem, ki se imenuje viternik, in mora biti brušen na iglo. Vitrar drži viternik v desnici z rezilom pravokotno na kolenu, z levico pa vleče vitro izpod rezila - nekajkrat po eni in nato še po drugi strani.

Za vsako vitro je potrebno določiti tudi širino. Tako pripravljene vitre se poveže po 30 do 50 kosov v pušeljčke, ki se jih na enem koncu preveže z vrstico, da so pripravljeni za ročno pletenje ali tkanje na statvah.

Sledi tkanje oziroma prepletanje viter, ki poteka ročno ali na preprostih statvah.

Tkanje se praviloma začne v sredini podna, nato pa se z dodajanjem viter postopoma oblikuje celotna površina. Gostota in način prepleta sta prilagojena namenu uporabe, kar vpliva na funkcionalne lastnosti podna.

Končna oblika podna se doseže z obrezovanjem in prilagajanjem dimenzij glede na obod, v katerega bo podno vpeto. Robovi se dodatno utrdijo z obšitjem z vitrastim materialom, kar zagotavlja stabilnost in trajnost izdelka.

Celoten postopek izdelave temelji na ročnih spretnostih, izkušnjah in poznavanju lastnosti lesa. Uporaba enostavnih orodij in pripomočkov ne spreminja bistvenih značilnosti izdelka, temveč omogoča večjo natančnost in ponovljivost postopkov. Tradicionalne metode in prakse podnarstva tako zagotavljajo kakovost, funkcionalnost in prepoznavnost lesenih poden kot sestavnega dela Ribniške suhe robe.

Ročno se tke samo še križanke za podna, ki so namenjene okrasu.

Ročno tkanje lesenih poden

Velika podna za rete so tradicionalno pletli ročno, brez pripomočkov, na mizi. Postopek se prične v sredini bodočega podna in se razpostavi po mizi v enakomernih presledkih nekaj vrst najdaljših skrajnic ali gladkih viter, odvisno od tega, kakšno bo podno. Vitrar začne iz sredine pretikati podobne vitre v nasprotni smeri in jih sproti ravna po občutku. Končani sredini, križu, dodaja nove, vedno krajše vitre v obeh smereh, dokler ni dosežena ustrezna velikost podna. Na podoben način plete tudi križanke, to so močna, dvojna podna, pri katerih tečejo vitre v štiri smeri in tvorijo pravilne

šesterokotne praznine. S posebnim obročem vitrar odmeri mero podna in ga obreže s škarjami, da mu pusti rob za obšiv. Tega obšije s šivno vitro, ki je tanka in gladka ter se rada vije in suče.

Tkanje na statve

Podna, ki niso ročno tkana, so bila izdelana s pomočjo namenskih statev za tkanje.

Statve imajo različne možnosti gostote izdelanih poden. Ko je dosežena prava dolžina tkanine, jo tkalka na pušeljčkih odreže, na nabiralki pa sname vitram zanke.

Podno, tkano na statvah, ima pravokotno obliko. Kasneje se podno obreže na mero, to je na obod velikosti zahtevanega rešeta. Čez obrezano podno povezne ozek obroč in ga po robu obšije s šivalno vitro. Podnar jih po več skupaj poveže v svežnje.

3. REŠETARSTVO

Rešetarji izdelujejo različna rešeta, rete in sita. Rešetarstvo temelji na sestavljanju posameznih elementov v funkcionalno celoto. Osnovni elementi izdelka so obod, podno in obroč, ki se med seboj povezujejo v stabilno konstrukcijo. Rešetarstvo je izrazito povezano z drugimi panogami Ribniške suhe robe, predvsem z obodarstvom in podnarstvom, saj se pri izdelavi uporabljajo predhodno pripravljene polizdelki.

Postopek izdelave se začne z izbiro ustreznega oboda, ki se vzame iz pripravljenih obodnih kolačev. Obod se oblikuje v krožno obliko tako, da se njegova konca prekrížata in fiksirata. Sledi povezovanje koncev oboda, ki se tradicionalno izvaja z uporabo vitre in šila, danes tudi z žeblički ali sponkami. Povezovanje oboda mora zagotoviti trdno in trajno sklenjen obod.

Na pripravljen obod se nato namesti podno. To je lahko leseno (pleteno ali tkano iz viter) ali izdelano iz žične ali plastične tkanine, odvisno od namena uporabe rešeta. Podno se položi na obod in napne z notranjim obročem, ki zagotavlja ustrezno napetost in stabilnost. Obod, podno in obroč se med seboj povežejo in utrdijo, s čimer nastane trdna konstrukcija rešeta.

Pri rešetih z žičnim ali plastičnim podnom se mreža najprej oblikuje in obreže na ustrezno velikost. Robovi žične tkanine se prilagodijo in pritrdijo na obod, nato pa se preko nje namesti obroč, ki jo napne in stabilizira ter utrdi celotno konstrukcijo.

Poznamo različne vrste rešet, ki se razlikujejo po dimenzijah, gostoti podna in funkciji, kar zahteva natančno prilagajanje posameznih elementov.

Celoten postopek izdelave temelji na ročnih spretnostih, poznavanju materialov in natančnem sestavljanju elementov. Uporaba enostavnih ročnih in strojnih orodij oz. pripomočkov ne vpliva na značilnosti izdelka, temveč omogoča hitrejšo in natančnejšo izdelavo.

4. ŽLIČARSTVO in KUHALNIČARSTVO

Izdelava izdelkov v okviru žličarstva in kuhaličarstva temelji na tradicionalnem znanju obdelave lesa. Postopek se začne z izbiro ustreznega lesa, najpogosteje javorja ali bukve, ki mora biti dovolj mehak za obdelavo, vendar hkrati dovolj trden za uporabo. Les se praviloma poseka v določenem obdobju (med mašami), nato se ustrezno pripravi, pri čemer izdelava pogosto poteka še iz svežega lesa.

Deblo se razreže na krajše odseke (čoke), ki se nato razcepijo na manjše kose ustrezne velikosti. Osnovna oblika izdelka se najprej grobo oblikuje s sekuro (kuhalničarico), pri čemer se upošteva smer lesnih vlaken. Sledi nadaljnja ročna obdelava, kjer se z rezilnimi orodji oblikuje držalo oz. ročaj in delovni del izdelka.

Pri izdelavi žlice se posebna pozornost nameni oblikovanju vdolbine (kvasala) žlice, ki se najprej grobo izdolbe, nato pa natančno obdelava z namenskim nožem. Površina se dodatno zglati z nožem glajevcem ali brusnim papirjem, da se doseže gladkost in ustrezna oblika. Po oblikovanju se izdelek posuši, s čimer se zagotovi stabilnost materiala in ohrani svetla barva lesa.

Tradicionalno se celoten postopek izvaja ročno, z uporabo preprostih orodij, kot so sekira, teslo, noži in rezilniki. Pomemben del postopka je tudi brušenje, ki daje izdelku končno obliko, gladkost in funkcionalno vrednost.

Od druge polovice 20. stoletja se v žličarstvu uporabljajo tudi mehanske in električne naprave, ki omogočajo večjo produktivnost. Uporabljajo se specializirani stroji za oblikovanje ročajev, izdolbenje vdolbin ter končno brušenje. V sodobni proizvodnji se lahko uporabljajo tudi kopirni obdelovalni stroji, ki omogočajo izdelavo večjega števila izdelkov.

Postopek izdelave v žličarstvu in kuhalničarstvu tako združuje tradicionalne ročne tehnike in sodobne tehnološke prilagoditve, pri čemer se ohranjajo bistvene značilnosti izdelkov, povezane z materialom, obliko in funkcionalnostjo.

5. POSODARSTVO

Izdelava lesenih posod v okviru posodarstva temelji na tradicionalnem znanju izbire, priprave in obdelave lesa ter natančnega sestavljanja posameznih elementov v funkcionalno in vodotesno celoto. Najpogostejše se uporablja les smreke, jelke, brešta, jelše in češnje, ki mora biti raven, gladek, brez večjih grč in primeren za cepljenje.

Postopek se začne s posekom lesa, ki se nato razreže na krajše odseke (čoke), dolžine od približno 7 do 26 col, odvisno od vrste posode. Čoki se razcepijo na več delov, pri čemer se srčni del odstrani, saj ni primeren za nadaljnjo obdelavo. Cepljenje poteka radialno, v smeri lesnih vlaken, kar zagotavlja trdnost in stabilnost končnih elementov. Cepi se z upognjeno klino, kar da grobo obliko elementa.

Razcepljeni elementi, imenovani doge, predstavljajo osnovne sestavne elemente posode. Pripravljene doge se sušijo na zračnem prostoru, običajno daljše časovno obdobje, da se prepreči deformacija in pokanje lesa.

Po sušenju se doge posamezno obdelajo na rezilnem stolu z rezilnikom, najprej po zunanji (hrbtini) in nato še po notranji strani, da se doseže ustrezna debelina in oblika. Posebni elementi, kot so ušesnice za ročaje, se pripravijo ločeno. Dno posode se izdelava iz več ravnih delov, ki se spojijo in natančno obdelajo v krožno obliko.

Sestavljanje posode, na primer škafo, poteka tako, da se doge zložijo v posebno pripravo (stavnik), kjer se oblikuje krožna konstrukcija. Dno se vstavi v predhodno izdelan utor (lišpo) na notranji strani oboda. Konstrukcija se nato utrdi z obroči, ki so bili tradicionalno leseni (iz leske ali drugega prožnega lesa), kasneje pa kovinski. Obroči zagotavljajo trdnost in stiskanje celotne konstrukcije.

Po sestavi se posoda dodatno obdelava z rezilnikom, s čimer se doseže gladka notranja in zunanja površina. Sledi natančna obdelava zunanjih robov, vrtanje odprtín za ročaje ter končno brušenje.

Vsaka posoda se izdelava z visoko stopnjo prilagoditve, saj je potrebno dimenzije in razporeditev dog določiti glede na končno obliko.

Tradicionalno je bila izdelava v celoti ročna, z uporabo preprostih orodij, danes pa se posamezne faze, kot so razrez, obdelava dog in brušenje, lahko izvajajo tudi strojno. Uporabljajo se žage, rezkalni stroji, stružnice in brusilne naprave, ki omogočajo večjo natančnost in produktivnost. V sodobni uporabi se lahko uporablja tudi lepljenje z vodoodpornimi lepili, kar omogoča stabilnost izdelkov v sodobnih bivalnih pogojih.

Postopek izdelave posod tako združuje tradicionalne rokodelske tehnike in sodobne tehnološke prilagoditve, pri čemer se ohranjajo bistvene značilnosti izdelkov, povezane z materialom, konstrukcijo in funkcionalnostjo.

6. ZOBOTREBČARSTVO

Izdelava zobotrebcev v okviru zobotrebčarstva temelji na tradicionalnem znanju ročne obdelave drobnega lesa. Za izdelavo se uporabljajo predvsem leska, dren, češmin in maklen, ki zaradi svoje gostote in strukture omogočajo izdelavo tankih, trdnih in gladkih izdelkov. Manj primerni so mehkejši lesovi, kot so lipa, smreka ali jelka, saj dajejo širše in manj kakovostne izdelke panoge.

Postopek se začne s posekom lesa, praviloma v zimskem obdobju (od oktobra do marca), ko je les primernejši za obdelavo. Les se nato pripravi tako, da se razreže na krajše odseke (krcličke), dolžine do približno 8 cm. Ti se vzdolžno razcepijo na tanke dele, pri čemer se upošteva smer lesnih vlaken, da se zagotovi enakomernost in trdnost materiala.

Osnovna oblika zobotrebca nastane z ročno obdelavo posameznega razcepljenega kosa lesa. Izdelava tradicionalno poteka na preprostem delovnem mestu, pogosto na domači mizi, ob uporabi pripomočka, ki omogoča stabilno oporo obdelovanca. Zobotrebec se oblikuje s posebnim nožem, imenovanim krivček, s katerim izdelovalec z zaporednimi potezami oblikuje konico in telo izdelka. Obdelava poteka najprej na eni strani, nato se obdelovanec obrača in enako obdela z več strani, dokler ne doseže želene trikotne ali okrogle oblike zobotrebca. Zobotrebec je ostro zašiljen vsaj na eni strani.

Po oblikovanju se zobotrebci sušijo na toplem, tradicionalno na peči, kar omogoča ohranjanje svetle barve lesa. Sušenje je pomembno za stabilnost in trajnost izdelka. Po sušenju se lahko izdelki dodatno zgladijo, pogosto z drgnjenjem v tkanini, kar izboljša površinsko obdelavo in daje izdelkom značilen gladek videz.

Končni izdelki se razvrstijo in povežejo v butarice, običajno po 60 do 100 kosov, kar predstavlja standardno obliko za shranjevanje in prodajo. Oblika, dolžina in zašiljenost zobotrebcev so odvisne od vrste uporabljenega lesa in spretnosti izdelovalca.

Tradicionalno je izdelava zobotrebcev v celoti ročna, z uporabo preprostih orodij, ki jih izdelovalci pogosto izdelajo sami. Zaradi majhnosti izdelkov sta ključnega pomena ročna spretnost in natančnost.

V sodobnem času se izdelava lahko izvaja tudi strojno, kar omogoča večjo količino in enotnost izdelkov. Kljub temu ročna izdelava ostaja pomemben del rokodelske tradicije, saj omogoča večjo prilagodljivost in ohranjanje značilne lastnosti izdelkov Ribniške suhe robe.

7. PLETARSTVO

Pletarstvo temelji na tradicionalnem znanju priprave in prepletanja naravnih materialov, predvsem vrbovega šibja, ki zaradi svoje prožnosti, trdnosti in razcepljivosti omogoča izdelavo različnih pletenih izdelkov. Poleg vrbovega šibja se uporabljajo tudi drugi materiali, kot so leskove vitre in slama, kar kaže na prilagodljivost panoge glede na razpoložljivost surovin.

Postopek se začne z nabiranjem šibja. Šibje se po rezanju poveže v snope in namaka v vodi, tradicionalno v potokih, danes pogosto v posodah. Namakanje traja toliko časa, da šibje pridobi prožnost, kar omogoča tudi lažje lupljenje.

Po namakanju se s šibja odstrani lubje, ročno s pomočjo šmajcarja ali strojno z uporabo naprav za beljenje. Očiščeno šibje se nato posuši na soncu, pri čemer način sušenja vpliva na barvo končnega materiala. Debelejše šibe se lahko dodatno razkoljejo na več viter, s čimer se pridobijo tanjši elementi za natančnejše pletenje.

Izdelava izdelkov poteka na osnovi modela ali ogrodja. Najprej se izdelava dno, pri čemer se nosilne osnovnice vstavijo v pripravljene odprtine in se začne prepletanje z vzdolžnimi in prečnimi elementi. Ko je dno zaključeno, se konstrukcija nadaljuje v višino, pri čemer se oblikujejo stene izdelka. Za stabilnost in obliko se uporabljajo začasni ali stalni modeli, ki jih pletarji pogosto izdelajo sami.

Pri izdelavi holandarice, ki predstavlja značilen dekorativni in uporabni pleteni izdelek, se po osnovnem pletenju košare izvede še dodatna površinska obdelava. Izdelek se najprej obarva s potapljanjem v barvno raztopino (pajc), nato pa se po sušenju dodatno izdelava črni barvni pas in dekorira z barvnimi premazi in motivi (rožice, pikice ipd.). Robovi se lahko poudarijo z drugačno barvo, kar daje izdelku prepoznavno estetsko vrednost.

Zaključna faza vključuje izdelavo roba oz. kite in pritrditev ročaja, ki je običajno iz leske in dodatno opleten z vitami ali šibjem. Oblika ročaja je prilagojena funkciji in estetiki izdelka.

Tradicionalno je celoten postopek izdelave ročen, z uporabo preprostih orodij, kot so noži, škarje, svedri in pripomočki za cepljenje. Danes se posamezne faze, kot so cepljenje šibja ali priprava materiala, lahko izvajajo tudi strojno, kar povečuje produktivnost, vendar ne spreminja bistvenih značilnosti izdelkov.

Pletarstvo kot panoga Ribniške suhe robe združuje funkcionalnost, estetsko oblikovanje in prilagodljivost materialov.

8. ROČNO MIZARSTVO

Izdelava izdelkov v okviru ročnega mizarstva temelji na tradicionalnem znanju obdelave masivnega lesa ter na uporabi osnovnih mizarskih postopkov, kot so razrez, oblikovanje, spajanje in površinska obdelava. Za izdelavo se uporabljajo različne vrste lesa, najpogostejše javor, bukev, jesen, hruška in češnja, ki se posekajo v zimskem obdobju.

Postopek se začne s pripravo lesa, ki se razreže na ustrezne dimenzije glede na vrsto izdelka. Tradicionalno se je razrez izvajal ročno z žago, nato pa se je les nadalje obdeloval na rezilnem stolu z rezilnikom, svedrom in drugimi ročnimi orodji. Pri tem se upošteva smer lesnih vlaken, kar vpliva na trdnost in kakovost končnega izdelka.

Kot primer tipičnega izdelka lahko navedemo izdelavo kuhinjske deske. Leseni kos se najprej grobo obreže na osnovno obliko, nato pa se s skobelnikom ali obličem površina poravna in zgladi. Robovi se

dodatno oblikujejo in zaobljijo, po potrebi pa se izvede tudi vrtanje odprtin ali izdelava utorov. Površina se nato dodatno obdelava z brušenjem, da se doseže gladkost in prijeten otip, primeren za stik z živili.

Pri zahtevnejših izdelkih, kot so modeli za maslo, ribežni ali drugi sestavljeni predmeti, se uporabljajo dodatni postopki, kot so spajanje, montaža več sestavnih delov, rezkanje, vrtanje in natančno oblikovanje detajlov.

Tradicionalno je bila izdelava v celoti ročna, z uporabo preprostih orodij, kot so žaga, rezilnik, sveder, skobelnik in oblič. Z razvojem tehnologije in elektrifikacijo so se v proces vključili tudi stroji, kot so krožne in tračne žage, rezkalni stroji, stružnice in brusilne naprave. Ti omogočajo večjo natančnost in hitrejšo izdelavo. Kljub temu ostaja ključni del izdelave povezan z ročno obdelavo, predvsem pri končni obdelavi izdelkov.

Postopek izdelave v ročnem mizarstvu tako združuje tradicionalne rokodelske tehnike in sodobne tehnološke pristope. Kljub razvoju orodij in proizvodnih metod izdelki ohranjajo svojo osnovno funkcionalnost in kakovost.

9. STRUGARSTVO

Strugarstvo temelji na postopku obdelave lesa z vrtenjem obdelovanca okoli svoje osi, pri čemer se s pomočjo rezilnih orodij oblikujejo simetrični predmeti. Tradicionalno se je strugarstvo razvijalo ob vodnih virih, kjer so se uporabljale preproste stružnice na vodni ali nožni pogon, kasneje pa so jih nadomestile mehanske in električne naprave.

Postopek izdelave se začne s pripravo lesa, ki se razreže na ustrezne kose glede na vrsto izdelka. Les mora biti ustrezno posušen ali prilagojen za obdelavo, pri čemer se pogosto uporablja javor, bukev, hruška, češnja, oreh, hrast ali drugi primerni lesovi. Obdelovanec se pripravi v obliki prizme ali valja, ki se nato vpne v stružnico.

Struženje poteka tako, da se obdelovanec vrti, medtem ko izdelovalec z različnimi dleti postopoma odstranjuje material in oblikuje končno obliko. Ključnega pomena je pravilno brušenje orodja, saj to omogoča natančno in gladko obdelavo površine. Orodja si izdelovalci pogosto izdelajo sami ali jih prilagodijo svojim potrebam.

Kot tipičen primer lahko navedemo izdelavo lesenega krožnika. Lesena deska ali kos lesa se najprej grobo obreže na ustrezno velikost. Nato se obdelovanec vpne v stružnico (pogosto šablonsko) in se najprej obdelava zunanja oblika. Sledi čelno struženje in oblikovanje notranje površine krožnika, pri čemer se izstruži njegova globina. Površina se postopoma gladi z vse finejšimi rezi, dokler ne doseže ustrezne gladkosti in oblike. Po struženju se izdelek dodatno obdelava z brušenjem, ki je ključnega pomena za končno kakovost izdelka.

Strugarji uporabljajo različne vrste stružnic, odvisno od izdelka. Z razvojem tehnologije so se uveljavile tudi polavtomatske in avtomatske stružnice ter CNC obdelava, ki omogočajo večjo produktivnost in enotnost izdelkov.

Dodatni postopki vključujejo rezkanje (pri izdelkih z utori ali dodatnimi elementi), vrtanje, sestavljanje večdelnih izdelkov ter lepljenje. Končna obdelava vključuje brušenje, ki lahko poteka ročno ali strojno (npr. v brusnih bobnih), s čimer se doseže gladka in enakomerna površina.

Strugarstvo tako združuje tradicionalne ročne tehnike in sodobne tehnološke pristope. Kljub razvoju strojev panoga temelji na pravilni izbiri materiala in natančni obdelavi končnega izdelka.

10. ORODJARSTVO

Orodjarstvo zajema izdelavo lesenega kmetijskega in ročnega orodja ter ročajev. Izdelava temelji na poznavanju lastnosti lesa, predvsem njegove trdnosti, elastičnosti in odpornosti na obremenitve. Najpogosteje se uporabljajo les javorja, jesena, gabra, dreva in bukve, ki zagotavljajo ustrezno mehansko odpornost.

Postopek se začne s posekom lesa v zimskem obdobju. Les se razreže in suši, nato pa se iz njega pripravijo osnovni elementi, kot so ročaji, zobje in čeljusti orodij. Pri tem je ključnega pomena upoštevanje naravne rasti lesa, saj to vpliva na končno trdnost izdelka.

Izdelava ročajev

Ročaji predstavljajo osnovni konstrukcijski element večine orodij. Izdelujejo se iz ravnih, zdravih kosov lesa, ki se najprej obdelajo in zgladijo. Pri določenih orodjih, kot so vile, se debelejši konec ročaja vzdolžno razcepi na dva ali tri dele (rogove), pri čemer mora sredinski del ostati najmočnejši. Razcepljeni deli se oblikujejo in ukrivijo, nato pa utrdijo z obročki ali vezavo, da se prepreči nadaljnje cepljenje.

Dolžina ročajev je prilagojena namenu orodja. Ročaji za grablje so dolgi od 1,70 m do 1,80 m, za otroške grablje približno 1 m, kosišča približno 1,70 m, ročaji za motike približno 1,20 m, brezove metle približno 1 m, obcestne količke 2 m, ročaj kladiv pa od 25 do 90 cm. Tradicionalno so ročaje oblikovali ročno z rezilnikom in skobelnikom, danes pa se pogosto uporabljajo kopirni obdelovalni stroji, ki omogočajo enotnost oblik.

Izdelava grabelj

Izdelava grabelj poteka v več fazah. Najprej se izdelava čeljust (glavnik), ki mora biti iz tršega lesa (npr. gaber, dren ali javor). Na čeljusti se označi razmik med zobmi, nato pa se izvrtajo odprtine za posamezne zobe. Zobje (klinci) se obdelajo na ustrezno obliko in dolžino ter v poravnani liniji zabijejo v čeljust. Ko so zobje nabiti, se prirežejo pod kotom 45°. Danes se za izdelovanje klincev uporablja mašinka za klince.

Čeljust se nato poveže z ročajem, pri čemer mora biti spoj trden in prilagojen obremenitvam pri uporabi. Različne vrste grabelj se razlikujejo po številu, razporeditvi in gostoti zob ter po obliki ročaja.

Sodobne prilagoditve

Tradicionalno je bila izdelava orodja v celoti ročna, z uporabo rezilnikov, svedrov, kladiv in drugih preprostih orodij. Danes se posamezne faze, kot so razrez, vrtanje in oblikovanje, izvajajo tudi strojno (krožne in tračne žage, vrtalni stroji, kopirni obdelovalni stroji), kar omogoča večjo natančnost in produktivnost. Kljub temu ključni elementi, kot so izbira lesa, oblikovanje in končna obdelava, ostajajo vezani na znanje in izkušnje izdelovalca.

11. SPOMINKARSTVO, POSLIKAVA IN SESTAVLJANJE IZDELKOV

Spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov temeljijo na nadgradnji osnovnih izdelkov iz drugih panog (predvsem ročnega mizarstva, strugarstva, posodarstva in žličarstva).

V panogi se največkrat uporabljata tehnika ožiganja (pirografija) ali tehnika poslikave lesenih izdelkov.

Ožiganje je ena izmed najbolj značilnih tehnik dekoracije, pri kateri se motiv z uporabo segrete kovinske konice (žice) trajno vtisne v površino lesa.

Postopek se lahko izvaja na več načinov:

- prerisovanje motiva: motiv se najprej nariše na papir (npr. paus papir), nato se prenese na leseno površino in sledi ožiganje po začrtanih linijah;
- prenos s šablono: motiv se pripravi na foliji ali papirju, ki se preluknja, nato pa se s pomočjo drugega pigmenta prenese na izdelek, kar omogoča natančno reprodukcijo;
- prostoročno ožiganje: izkušen izdelovalec motiv oblikuje neposredno na izdelku brez predhodnega prenosa.

Pri ožiganju se uporablja električni ožigalni aparat – pirograf, opremljen s posebno kovinsko konico. S spreminjanjem temperature, pritiska in hitrosti gibanja se dosega različno intenzivna obarvanost lesa, kar omogoča tudi senčenje in tridimenzionalni učinek. Kakovost izdelka je odvisna od ročne spretnosti in občutka uporabnika.

Barvna poslikava dopolnjuje ali nadomešča ožiganje. Površina izdelka se najprej pripravi (brusi), nato pa se nanjo nanese motiv z uporabo barv, najpogosteje temper ali emajlnih barv. Motivi so lahko prerisani ali prostoročno naslikani.

Med motivi ožiganja in barvanja prevladuje motiv ožganega in pobarvanega grozda na sodčkih, krožnikih, vinskih garniturah, majolikah, kelihčkih. Veliko je tudi cvetličnih motivov, ki predstavljajo narodne simbole, kot so nagelj, encijan in planika. Med motivi najdemo še lešnike, koruzni storž, kruh, klasje, pokrajinske motive, portrete živali in drugo. Najbolj prepoznavna pokrajinska motiva sta Ribnica ter geometrijsko oblikovana vitra, ki opozarjata na samo Ribniško dolino.

Posebnost spominkarstva je tudi sestavljanje različnih elementov v celovite izdelke. Ribniški pušelj je primer sestavljenega izdelka, kjer se združujejo različni leseni elementi v simbolno kompozicijo. Posamezni deli se izdelajo ločeno in nato združijo v končni izdelek, pri čemer je pomembna skladnost dimenzij, oblike in dekoracije.

Tradicionalno so vse faze izdelave potekale ročno, danes pa se osnovni elementi pogosto pripravijo tudi strojno. Ožiganje se v določeni meri nadomešča z laserskim graviranjem.

Spominkarstvo, poslikava in sestavljanje izdelkov ohranjajo prepoznavne motive in oblike, hkrati pa omogočajo prilagajanje sodobnim tržnim zahtevam, pri čemer izdelki ohranjajo svojo kulturno in identitetno vrednost kot del Ribniške suhe robe.

H. POSEBNA PRAVILA O OZNAČEVANJU IZDELKA

Izdelovalec mora vidno označiti izdelke z obveznimi elementi za označitev geografske označbe Ribniška suha roba.

Označba vključuje obvezne in neobvezne sestavine.

Obvezne sestavine označbe so:

- Logotip geografske označbe Ribniška suha roba,
- simbol Unije za zaščiteno geografsko označbo,
- številka izdanega certifikata o dovoljenju za uporabo geografske označbe.

Neobvezne sestavine označbe so:

- ime in priimek izdelovalca / izdelovalke izdelka,
- naziv panoge Ribniške suhe robe,
- naziv izdelka (če ni razvidno iz navedbe panoge),
- vrsta lesa oz. materiala, iz katerega je izdelek izdelan,
- leto izdelave izdelka,
- ročno delo,
- dodatne oznake.

Označevanje se lahko izvede neposredno na izdelku, kadar to dopuščajo njegove lastnosti ali pa z uporabo etikete, priložene oznake, embalaže oziroma druge primerne oblike, ki je prilagojena vrsti izdelka. Označba mora biti čitljiva, trajna in nameščena tako, da ne zmanjšuje funkcionalnosti ali kakovosti izdelka.

1. Logotip geografske označbe Ribniška suha roba

Najmanjša velikost logotipa je 2 x 2 cm.

2. Simbol Unije za zaščiteno geografsko označbo (ZGO – PGI)

Logotip zaščitene geografske označbe (ZGO – PGI) za območje EU mora biti v enaki velikosti kot logotip geografske označbe Ribniške suhe robe.

Logotip lahko vsebuje besedilo v slovenskem ali angleškem jeziku.

3. Dodatne oznake

Dovoljena je uporaba dodatnih logotipov ali navedb, ki se nanašajo na ročno izdelavo, tradicionalne postopke, nagrade ali kulturni pomen Ribniške suhe robe. Dodatne oznake ne smejo presegati velikosti simbola Unije za zaščiteno geografsko označbo (ZGO – PGI).

VIRI:

Trošt, Janko (1950-1951), Ribniška suha roba v lesni domači obrti; Slovenski etnograf, letnik 3/4, str. 28-67, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-3TM9KIAJ>

Škulj, K. (1927), Ribniška suha roba; Ilustrirani Slovenec, letnik 3, št. 49, str. 400-401, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-7ZZVATTV>

Trošt, Janko (1951), Kaj pa naša suha roba; Slovenski poročevalec št. 49, str. 4, <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-YPOACUEZ>

Dr. Rus, Jože (1941), Domovina suhe robe; Jutro št. 5, str. 8, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-OS5GVIQ7>

Bras, Ljudmila (1982), Ribnica, njena suha roba in lončarstvo; Kronika, letnik 30, str. 144-151, <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-8C05DWXB>

OOZ Ribnica (2013), Nacionalna Poklicna Kvalifikacija Suhorobar

Mihelič idr. (2020), Sodraških 800; Občina Sodražica

Bogataj idr. (2014), Suha roba in lončarstvo; Muzej Ribnica

MGTŠ, Ohranjanje in razvoj rokodelstva, <https://www.gov.si teme/ohranjanje-in-razvoj-rokodelstva/>

Rigler Grm idr. (2004), Strokovne osnove za registracijo geografske označbe Ribniška suha roba

Rigler Grm idr. (2023), Obodarstvo = Rim making; Rokodelski center Ribnica

Rigler Grm idr. (2010), Iz hiše v svet; Muzej Miklova hiša

Debeljak idr. (1982), Ribnica skozi stoletja; Skupščina občine Ribnica

Gradišnik idr. (2012), Križem svajt so se podal pa sujo ruobo ponujal : pregled ribniškega krošnjarenja od patenta leta 1492 do danes; Rokodelski center Ribnica

Zakon o ohranjanju in razvoju rokodelstva (ZORR), (Ur. l. RS, št. 78/23), <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO8768>

Pravilnik o geografski označbi Ribniška suha roba, (Ur. l. RS, št. 77/2005), <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/57705>

S. P. A. (2012), Ribniški semenj – že od 16. stoletja; Dolenjski list; <https://svet24.si/novice/slovenija/ribniski-semenj-ze-od-16-stoletja-84387-1527630>